

84(2) = 632.1/6
С 901

Баїрам Суркашев

ИЛБИ

Байрам Суркашев

ИЛБИ

Ўлгерлер

Алтай Республиканын
ГУ «Ўч-Сүмер» бичик чыгартузы, 2005

84(2-632,1)6-5

С 901

84 (2 Рос-Алт) 6—5

С 901

0 А 4035

Национальная
библиотека
Республики Алтай
им. М.В. Чевалкова

Суркашев Байрам Күндүлеевич

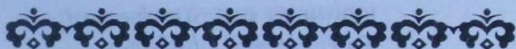
С 901.— Илби — Сборник стихов — ГУ книжное
издательство «Юч-Сюмер — Белуха»
Республики Алтай, 2005. — 144 с.

С $\frac{4702070000 - 006}{M 138 (03) 2005}$ 2005

ISBN — 519209 — 0054 — 7

24.16.2005

© ГУ книжное издательство «Юч-Сюмер —
Белуха» Республики Алтай, 2005

Ўлгерлерим шынғыражат,
Ол алтын-мөнүн јазалдарлу.
Аргымагым слерге удур сунат.
Ого сула керек јок,
Јүрек керек, јүрүм керек.

1967 j.

КАНЫМ МЕНИН КАН ЭМЕС

Каным менин кан эмес —
Кайкамчылу арајан.
Кандый да кайкалду чөрчөктө
Айдылбаган арајан.

Каным менин кан эмес —
Кайлап айткан ак санаа.
Куулгазыннын көксинде
Куйундалган курч санаа.

Каным менин кан эмес —
Кайкамчылу арајан.
Кандый да кааннын чөөчөйине
Урулбаган арајан.

Кааннын канду ширеезин
Кандаа эмес кайдарым.
Албатынын керегин
Айдарым, мактаарым.

1966 j.

ИЛБИ

Эниргери јаланла
Мен барадым.
Эзин мени эреп,
Јайнап сурайт:
— Эниргери јаланла
Кайдаар барадын?
Эрмегимди менин
Тында — деп шымырайт.
— Амадаган Алтайыннын
Амырын керелеп,
Алтан кырды
Ажып келдим.
Ай канатту
Аргымагым киштеп,
Алтын чакызын
Чапчыганын көрдим.
Арба мажагы
Айдында түженип,
Алкыжым Алтайга деп,
Араайын јайканат.
Амыр албатынын

Амадузын керелеп,
Алтын жылдыстар
Айлаткышта айланат.
Сарыбүрлү күскүде
Салкын аай
Алтайым деп,
Анчы амыргылайт.
Айлаткыштан келген
Алтын тандак
Алтын-Көлгө
Мондонып амырайт.
Эниргери јаланла
Эзиргендий барадым.
Эзин мени эреп,
Јайнап сурайт:
— Эзирик немедий
Кайдаар барадын,
Эрмегимди менин
Тында — деп шымырайт.

1967j.

БОЙЫМ

Кезем сөстөрдөн
Кедери ырайдым.
Ок јыландый
Октолбойдым.
Јажым менин
Јаанап барат.

Жаргым менин
Астап турат.
Бийиксинип,
Бийиркебейдим.
Тенек болуп,
Тееркебейдим.
Одус јашка
Једип отурым.
Оморкожым менин
Астап туру.
Је кезикте көстөримде
Јылдыстар адылат.
Јылдыстар өчкүлөп,
Јылдыстар чагылат.
Поэт бойымды,
Бойлу бойымды,
Бодонгондордын јолынан
Кыйып апарат.
Кылыштый сөстөр
Кылайып табылат.
Аргымактын тибиртиндий
Шүүлтөлөр торгылат.
Көксимди менин
Јара тепкедий,
Көстөримди
Көнжүдип ийет.
Ол тужында
Ойгор болодым.
Болот шүүлтөлөрдү
Болјоп турадым.

1967j.

АК-ЖАРЫКЛА ТАНЫШКАНЫМ

Энемнин бозогозын ажарымда
Улустар меге күлүмзирешкен.
Жараш чечектер јаланда
Жарыш эдип јайканышкан.

— Эзен, балам,— дегендий
Эзин элес эт барган.

— Јаанда, балам, — дегендий
Јанмыр тымырап јааган.

— Јүрүмде мендий солун бол — деп,
Солоны сойокко сайылган.

— Күүнин мендий болзын — деп,
Күүле үстимде кайыган.

Күүлени көрөлө,
Күнге удура күлүмзирегем.
Күүктин үнин өткөнип,
Күзүни каткым төгүлген.

Көк-быјыраш төндөрдөн
Көктин јыды јытанган.
Сүүжин сенин бис дешкилеп,
Сүтчечектер јайканышкан.

Јелечилер јергележип,
Меге удура јорголошкон.
Талонко кучкаш талбандап,
Ташка отурып кожондогон:

— Јаны кижн, јаандаар кижн,
Јакшы ба? Јакшы ба?
Кичүбийче кичинек кижн
Ыйлаба, ыйлаба.

Өнжүп өскөн чечектий
Өзөрн, өзөрн.
Бис көрбөгөн јерлерди
Көрөрн, көрөрн.

Јакшы болзын, јаны кижн,
Јаанан эштен јана бер.
Эзен болзын, эрке кижн,
Энен эштен јана бер.

1968 j.

Сүмерлер бажында кызыл мечн
Јүрүмде јүрегнм ого эшсн.
Ыраак, ыраак, ыраак јылдыс,
Сенн барын — меге ырыс.

Јүзүн өндөлип шынырап турарын,
Сеге удурә јойу базарым,
Сенн эрјннеднй колымла тударым,
Јүрегнм ичнне јажырып саларым.

Качан бирде кайылып калзам,
Кара тобракка бастырып салзам,
Төрөл тенерине јана бер,
Јоныма јолымды көргүзип бер.

1968 j.

КҮН ТУРГАК

Күлер ээрдин каажында,
Аргымактын бажында,
Күзүнилү күн тургак
Илби тартып шынырайт.

Казыр ийттер канылдайт,
Аткан мылтык адылбайт,
Түшкен аяк оодылбайт,
Ай араайын жабызайт.

Чанкыр энир тартылат,
Чаганалар кайылат.
Түмен жылдыс кыймырайт,
Тенери дезе шынырайт.

Күзүнилү күн тургак
Аргымакту бар жадыры.
Алыс јерге туралаак,
Ай кийнинен кел жадыры.

1967 j.

АЙЫЛДАШ БАЛДАРГА

Кара көстү Наташ,
Ак чырайлу Ванюш,
Валяш, Римаш, Галяш,
Шулмус кара Сереш.

Жай келгенде өдүк жок,
Корон соокто меелей жок,
Жаныс биленин балдары
Жанымда чыдап жаткылары.

Ончолоры Колондиндер
Ээчижип ойноп жүредилер.
Көстөринде ырыс бар,
Көдүрези жараштар.

Кара көстү Наташ,
Ак чырайлу Ванюш,
Валяш, Римаш, Галяш,
Шулмус кара Сереш.

Олордын өйи келер,
Балдар чыдаар, жаанаар.
Сереш черүнен келер,
Ванюш үренип барар.

Кара көстү кызычактар
Ырыс иштен табар.
Эне-адазы балдарынын
Жүрүмин көрөр, сүгүнер.

КҮҮН

Күн көйлөйт эртен, энир,
Түште кижичалдыгат.
Эртен тура иженгири
Эмди эмештен кыскарат.

Күн тал-түште тенери онот,
Телекей жаркынга чөнөт.
Көлөткөгө көстөр тийет,
Көкири кижинин астай берет.

Энир кирзе чакпыртын ундып,
Чанкыр кейле кижичынат.
Jүреги сорбузын тандакла јунуп,
Jүзи јарып тыштанат.

Түнде кижичукуда,
Түгенбес санаалардан амырайт.
— О кижичерен ујукта — деп,
Jүрегим килеп шымырайт.

1967 j.

БИЙИК JЫЛДЫСТАР

Мөнкү тошторысты
Мөнкүлик дешкилейт.
Јакшы кожондорысты
Јүйелер энчилешкилейт.
Бистер Совет
Улустар эдибис.

Айды айланып,
Жанып келдибис.
Келер чактарга
Кеен ГЭС-терибис
Керектерис болуп,
Туруп калды.
Москва күнди
Куранттарыла уткып,
Кижиликти ырыска
Апарып жадыры.
Жакшы күүнди
Мааны эдип,
Мактын жолына
Чыгып калды.
Ойгор түндөр
Жылдыстарыла имдеп,
Орчыланнын түби дөөн
Бисти кычырат.
Кайда да Марста
Келер өйлөрдө
Калапту астронавт
Күлүмзиренип турат.
Бийик жылдыстар,
Бийик амаду
Бисти кычырат
Амыр-энчүге.
Алтан үйеге
Амыр жадарга,
Айды аяктап,
Амырзынып жүрерге.

1968 j.

Жаланда чанкыр чечектердин
Жаштарын арчып жүрерим.
Жараш кызыл чечекле
Каткырыжып сүгүнерим.

Ол тужында чечектер
Ончозы мен жаар бурылар.
Көстөрүн ачып, көөркийлер
Күн кижиде деп айдыжар.

1967j.

О ЖЕР, КИЧИНЕГЕШ ЧАНКЫР ПЛАНЕТАМ

О жер, кичинегеш чанкыр планетам!
Сени айлаткышта спутниктер
айланат.

Кейинде канаттуу самолеттор учат.
Өй кыскарды, жер кичинектеди,
Кижинин сагыжы орчыланды өтти,
Кижилик чанкыр планетамды
тапчы дейт.

Чап-чанкыр кейинди тон өткүрө
ару дейт.

Марска, Венерага керептер
учкулайт.

Же атом тумчукту ракеталар,
Жердин алдында тургулайт.

Кандый кижинин сабары
кара кнопкага озо базар?
Онын кийинде Чанкыр планетамда
не артар?
О јер, үргүлјиге чанкыр,
кичинегеш планетам!
Кижиге сени јоголторго ийде тапты.
Коркышту чочыду сенин јүрегинди
ээледі.

1968 j.

КАН СҮМЕР

Мен Алтайымда
Кан сүмерге чыккам.
Чагылышкан кырлар
алдымда јаткан.
Чанкыр чалындарлу
јаландар шынырашкан.
Чакпынду суулар
алдымда анданышкан.
Тан байканын үстимде
јайа тарткан.
Менин көстөрүм
јылдыстардый көнжиген.
Кан сүмер алдымда кыймыктанган:
Кандый коркышту удаган
уйуктагам,
Кандый баатыр келген — деген.
— Сен көстөрүнде јылдысту эмтирин,
Меге чыкканда ырысту эмтирин —
деп,

Кан сүмер катап унчуккан.
Кан-кередезин ийниме отургыскан.
— Мынан ары нөкөр болорыс,
Антыгарлу најылар болорыс.
Онон ло бери түш јеримде
Кан сүмерди көрөр болдым.
Онон ло бери Алтайдын үстиле
Кан-кеределү учар болдым.
Канайдар, эмди мен баатыр,
Баатыр — сүмердин најызы.

1968 j.

ЈУУНЫН ÖЙЛÖРИ

Кызыл буудай јолдордо
Төгүлип калган јадыры.
Јылу чанкыр энирде
Јылдыстардый јадыры.

Иштен келген улустар
Түнде арба куургылайт.
Ак кырлыктар казанда
Адылыжап тургулайт.

Туйук болчок тураларда
Тунгак үндер угулгылайт.
Јууда өлгөн өбөгөндөрине
Јаш келиндер ыйлашкылайт.

1968 j.

КЕЕН ЧАКЫЛАР ЛА ЭМДИГИ ЭРЛЕР КЕРЕГИНДЕ

Адалар эткен чакыларды
Алтын кыл армакчыда
Ай айланып ажат.
Күмүш кыл армакчыда
Күн айланып турат.

Ай жарашсынган чакыларды
Албаты этпес эм кайткан?
Эпчил эр улустары
Эмди кайдаар барган?

Озогы журттарда чакыларды
Көрүп ичимде санандым.
Алтай эр улустарга
Ачуурканып айдындым:

— Чертип чакылар эдерге
Чет агаштар жок по эмди?
Чеденге аттар бууларга
Кееркемжи бе слерге эмди?

Алтай эрлер слер болзогор,
Агаштан жандап не этпес?
Атту айылчылар ас та болзо,
Айлыгарга кандый кижиге кирбес?

Айылдап келген кижиге
Комыс ойноп береригер бе?
Jonнын күүнин кереестеп,
Кожондожып билеригер бе?

Төрөл тилеерди кичебезеер,
Комыс колго јукпас.
Колый-телий кожонгоорды
Соныркап улус укпас.

1967 j.

ЈҮРЕГИНДЕ КҮНДҮ ВРАЧТАР

Јүрегинде күндү,
Јарык күүндү
Ак халатту врачтар
Ооруларга удурлажат.
Килемји —
Оору улустарга
Күлүмји деп,
Олор айдыжат.
Јаркынду операционныйларда
Инструменттер шыныражат.
Хирургтар араайын
Куучындажат.
Өлүмге јуук улус
Каткырыжып јангылайт.
— Хирургтарыбыс ус — деп,
Олор айдышкылайт.
Атом бомбага
Врачтар удурлажат.

A 4035

Желбис радиацияла
Хиросимада тартыжат.
Космосто медицина илеленет.
Айлаткышта эмчиликтер
Ачылар дежет.
Jүрегинде күндү,
Жарык күүндү врачтар
Венерада да, Марста да
Улустарды эмдеер.
— Күлүмжи — ол су-кадык — деп,
Айдып жүргүлеер.

1966 j.

СЕН КЕМ, ЈИИТ ЭКЕМ?

Сен кем? Адын кем?
Айдып берзен, јиит экем?
Төрөл тилинди сүүйдин бе?
Ас јонына карузыйдын ба?

Алтай јерис алыс деп,
Албаты-јоны јабыс деп,
Айса ичинде сананадын ба?
Ары болуп баштанадын ба?

Мен билерим, сен
Јаан городто үренедин.
Болонья деп плащ кийген
Бойын седен јүредин.

Жараш оромдор жаркыны
Энирде сени кычырат.
Джаз музыканын табыжы
Жажыл паркта жаныланат.

Экзамендердин кийинде
Эптү кийинип аладың.
Ресторанда энирде
Твист бијени саладың.

Жылдар өдөр, сен
Институтты божодорын.
Канча жылга кожо үренген
Найыларынан айрыларын.

Эзен болзын, институт, деп,
Эл жүрегиннен шымыранарын.
Төжинде жараш ромбиктү
Алтайына жанарын.

Ачык-жарык иштеп жүрерин,
Айса-болзо депутат болорын.
Баштапкы уулынды колго тутсан,
Сен нени сананарын?

Уулынды кем деп адаарын?
Кандый күүндү чыдадарын?
Төрөл тилинди улалтарын ба?
Төрөл поэзияны кычыртарын ба?

Айса ыраак город жаар
Сен сала берерин бе?
Алтайына жаныс ла
Сөөгинди салдырарга келерин бе?

Јүрүмде јакшы улус көп,
Эмегеним мениле эрке, төп.
Ондый да болзо, о энем, энем,
Јаныс ла сен мени килеген.

1965 j.

КАДЫН СУУГА КЕЛЕРИМ

Јүрүмде мен карыксам,
Кадын сууга келерим.
Јүрегимди сергидип,
Арутанып аларым.

Көксимдеги санааларды
Најымдый ол аайлаар.
Кунугымды билеле,
Кулагыма шымыраар.

— Алтайынды алып жүр,
Айткан сөслө байып жүр,
Албатына эн кару
Амадулу болуп жүр.

Мен сеге бүдедим — деп,
Ижемјилү ол айдар.
— Мен сени сүүйдим — деп,
Јалакай айдып чайбалар.

Јүрүмде мен карыксам,
Кадын сууга келерим.
Амадуумды сергидип,
Арутанып аларым.

1965 j.

КАРКЫРАЛАР

Кадын сууны жакалай
Каркыралар уча берт.
Кайаларга табарбай,
Жабыс, жайым уча берт.

Акту бойым соныркап,
Ажыктап ла тур калдым.
Кадын десе солыктап,
Кайаларга табарды.

Жинжи таштый тамчылар
Ўстиме менин урулды.
Каркыралар ыраакта
Канаттарын талбыды.

1965 j.

АДАБЫС (Балдарга)

Жаш, жаш жаап жат
Баштарысты суулап жат.
Адабыс атту келип жат,
Биске нени экел жат?

Адамнын ады сур-коңыр
Көндөргөзи шыныражат.
Куйушканда кулжалар
Күнге күйүп мызылдажат.

Сур-коңыр ат чакы жаар
Айлын танып ууланат.
Баштактанган бистер жаар
Адам көрүп каткырат.

Мөнкү тайганын кузугын
Биске үлөп сүгүнөт.
Эмилдеринин татузын деп,
Чечек чертип секирет.

Жаш, жаш жаап жат,
Баштарысты суулап жат.
Адабыс бистин жан келген,
Биске кузук экелген.

1966 j.

БОРО ҮКҮ КЕРЕГИНДЕ (Балдарга)

Боро үкү аркада,
Куу тыттын бажында
Көстөри онын суркурайт,
Канаттары талырайт.

Ў-ўп, ў-ўп,
Чоокыр адым жүгүрүк,
Чолтык бычагым курч,
Аркаларды тибирип,
Канаттарым кайып уч.

Ў-ўп, ў-ўп,
Карануй түнде келерим,
Көзнөктөрдү кетеерим,
Ыйлаак баланын кулагын
Ўзе тартып ийерим.

Ў-ўп, ў-ўп,
Чоокыр адым жүгүрүк,
Чолтык бычагым курч,
Аркаларды тибирип,
Канаттарым кайып уч.

Огош балдар ыйлашпагар,
Көзнөктөрдү карабагар,
Боро үкү уч келбезин,
Болчок жүрегеер борт этпезин.

**БАЛАБАН, БАЛАБАН,
БООС КЕЛЕСКЕН**
(Модор үлгер)

Аайт-тууйт, аайт-тууйт!
Айылдын ичи сары арба!
Балабан, балабан, боос келескен!
Болчос эткен жеекен,
Кейибисти үреген.

Аайт-тууйт, аайт-тууйт,
Айылдын ичи сары арба!
Балабан, балабан, боос келескен,
Керген* кушты кезеткен,
Биске айылчы келеткен.

Аайт-тууйт, аайт-тууйт!
Айылдын ичи сары арба!
Балабан, балабан, боос келескен!
Танкылуда таайым дейт,
Танкы јокто Тарайт дейт,
Ары тыйт, бери тыйт,
Каткычызын калак дейт.

1966 j.

АРГЫМАК ЛА АЛТАЙ УУЛ

Тас колтыгынан тер чыгып,
Аргымак ат сунат, сунат.
Туйгактарыла от чагып,
Чөлдөр јаар ууланат.

Аргымакта алтай уул
Ачу-корон кыйгырат.
Темир тегее јок дежип,
Албаты-јон айдыжат.

* Керген — тарал

Аргымак ат сунат, сунат,
Жуулган улус кыйгырыжат.
Амыргылу алтай уул
Аргымактан жыгылат.

Ак туйгакту аргымак
Анаар сунуп кайтты не?
Алтай сөөгимди алзын деп,
Уул сананып кайтты не?

1966 j.

Мөштөр бүрин өткүрө
Күн жаркынын мен ичкем.
Алтын тандак арјанда
Айды мен сулагам.

Алтын өргөө жанында
Алып баатыр отургам.
Ак чечектер койнында
Чалындарды јалагам.

Аламарды ичеле,
Анан артык јарыгам.
Күндий эки көзимле
Телекейди јарыткам.

1966 j.

Бийик кырлар бажында
Түн де јарык болотон.
Алтын илби немедий
Ай алдымда туратан.

Күс келгенде кырларда
Күүним ару болотон.
Күмүш илби немедий
Күн алдымда туратан.

1966 j.

ТЕЛЕНИТ

Сен көөркийим теленит,
Мен дезе алтай.
Мандайында менинди
Туку качан мен айтпай.
Чолушманды, Алтын-Көлди
Чыккан јеринди мактайдым.
Чолушманды мен көрдим,
Јериннин јаражын кайкайдым.
Туулы, бел, чортондорды
Чолушман суунан мен туткам.
Јараш теленит кожондорды
Јүрегим менин јараткан.
Сен көөркийим теленит,
Ол түнгей ок алтай.
Јүрегиме сен менин
Алтайдан алтай.

1969 j.

УЧУРЛАР (Ўүр үлгерлер)

Меге аржан суу —
Албатымнын кереези.
Ап-апагаш кыйра буу —

Алкыш санаа сүнези.
Күннинг күмүш тамыры,
Сүт сүмердин аламары,
Ялдыстардын сөлүзини,
Кижинин агаруга күүнзегени.

1968 j.

ЫЛАН

Ич күйгеннин иргези,
Жеткерлердин женеzi.
Чойрос-мойрос жескинчи,
Эки өштүнин тапчызы.
Жемине оролгон жыланнын
Жескинчилү маказы.
Өөркөшкөн улустын
Өчөш жаман каткызы.

1968 j.

КЫЛГА

Жаскы кыра жаражы —
Ток кижинин санаазы.
Кеендик жүрүм нерези,
Келер ойдин керези.

Аш кылгада, бала жашта,
Тегин эмес айдылган.
Кылга суураза, аш болор,
Бала чыдаза, эр болор.

1968 j.

КАРА ТҮН

Туйук санаалар турлузы,
Онын темир курчузы.
Сокор дегеннин жүк сомы,
Соок кейдин комы.

Кара санаа канадын
Көдүрип каршу эткени.
Карузына турбазым деп,
Каранынан иженгени.

1968 j.

ТҮШ

Көкө түш деп айтканы,
Көс жок по дегени.
Жанжыкканнын адалы,
Жаан күннин кайкалы.
Жарык, жайым, жылу,
Жадып амыраарга тапту.
Көлөткөлү жай болзын,
Көпөгөш көлдин жарады болзын.

1968 j.

Алтай поэзия өрө өзөт,
Je кажы ла поэт ол ло бойы.
Алтай поэттер өрө өзөт,
Канчага өзөр түнгей ле бойы.
Jаш тужыннын кеберинен
Бойына түнгейлеш чийүлөр
табарын.
Кандый түнгей! Кандый түнгей!
Je ондый да болзо, кандый башка.

1968 j.

Тулундар ойногон коо сынында
Ээлгир сыргалҗы бар ошкош.
Чийүлөр өткөн сенин алаканында
Jердин кебери бар ошкош.
Ондый болзо ээлгир сынындый
Тилим менин эптү болзын.
Ишке корлогон сенин
колдорыннан
Jаландар чечеги јайылып өссин.

1968 j.

УЧУРЛУ ЖЫЛДЫС

Алтайымнын үстинде учурлу жылдыс
Күнүн ле күнүн тенериде чагылат.
Албатымнын эрјине жүрегиндий
Жүзүн ондөрлө типилдеп согулат.

Күнүн ле күнүн сүмерлер сүнези
Көк тенериге ракеттердий
сунгулайт.

Учурлу жылдысты төбөзине
отургызып,
Албатымнын жүреги эзен деп
јарлайт.

1968 j.

САЛЬЕРИЛЕР ТАЙЫЛЗЫН

Күнди сүүген жүректе
Күүнди тундурып салзабыс,
Жаркынды јаргылап, бурулап,
Туйка тумалап салзабыс,
Чылазынду бол калар,
Күүн тынчып ол калар.
Кемге туза ол тушта?
Кем бурулу ол тушта?

Кожонды сүүген жүректи
Кородошло кыйназа,
Ачык-јарык чырайда
Ай араайын карыкса,

Коркышту ачу бол калар,
Кожоннын канады сын калар.
Кемге туза ол тушта?
Кем бурулу ол тушта?

Ачык-жарык жүрөөктер,
Амадула күйөөктер,
Кижинин күүнинин алдына
Күнле чалып бараактар.
Кееркемжилү чырайларда
Кеен күүндер жарызын.
Жеткер тынып тынданган
Сальерилер тайылзын.

1965 j.

Мөнүн коргылу кайыш колондор
Адымнын ичин өйкөйт пө?
Көксимде көдүрилген кеен ай
Жүрегимди менин өртөйт пө?

Жорыгы жымжак жорго адым
Ачу, ачу не киштейт?
Баатыр адым, кару адым,
Байла, менин жүрегимди килейт.

1966 j.

АЛТАЙЫМНЫН ЭЭЗИ

Ак сүмерлер ортозынан ай канырап
чыкты.
Алтайымнын ээзи ак айгырлу жортты.
Агын аржан суулардан ак айгырын
сугарат.
Күннин алдын ачарга
күнчыгыш жаар ууланат.
Ак сыгындый тайгада амыргызын
сыыладат.
Күкүрти жок жалкын болуп, Кан Алтайын
жарыдат.
Энирде кырларын эркелеп, ээзин болуп
элбирейт.
Алкышту амыр сананып,
Алтайым амырап уйуктайт.

1967 j.

ЫРЫС

— Ырыс, ырыс,
Сен кемге келдин?
— Жолына келдим,
Жоным келдим.
— Ырыс, ырыс,
Мен сени не сеспейдим?
— Сен ырысту турганда
Онын учун билбейдин.

1966 j.

ЗОЯГА

Алдында јолын
Бир түрбек түбек.
Бажына чыгарга онын
Темир кижн керек.

Сен темир эезин,
Сен алтын, Зоя.
Јок сен алтын эезин,
Сен болот, Зоя.

1967 j.

ЭЗЕНИМДИ ИЙЕДИМ

Јылдыстарла мандайларга
шыкай соккон күүнимле
Эзенимди слерге јетирип турум,
алтай поэттер.
Ак сүмерлү Алтайымда
Кан сүмер сүүжимле
Слерди уткыйдым,
Слерге эригедим мен.
Көнжүп учкан метеордый
күүним слерге учат.
Мөнкүликти сөстөрдөн табарга
күнүн ле үлгер учайт.
Алтай поэттер,
кару поэттер,

Улустар меге јалакай,
Јолыкандары — јакшы ба? — дежет.

— Јакшы ла

Јакшы ба?

— Јакшы.

Мындый эзендеш кандый јакшы.

Албатымнын күүни јараш,

Албатымнын көзинде кеен

романтика.

Быыраш кайындый апагаш

Јалакай романтика.

База килемји,

Келер ойгө сүүмји.

Мен албатымнын романтиказын

Будуктарла будугам,

Романтикага бууныккам.

Ўлгерчи күүним амадап јарыза,

Мун чедиргендердий чачылза,

Јүрегиме јенил.

Је көлөткө јүзиме энил,

Ўлгерди бичиирге

Ол тушта јенил.

1968 ј.

ПОЭТТЕР КЕМ?

Эзен бе, кычыраачы:
Койчы,
Студент,
Уй саачы.
Слер сүт, сарју эдеечилер.
Бистер —
поэттер,
Jүректерге солундар јетиреечилер.
«Поэттер
Аракызак» —
дежедилер.
Мынызы төгүн.
Ондый да болзо ол көлчүн
Көбизибиске тузак.
Бистер —
Поэттер,
Аракызактар эмес.
Jүректерге солундар јетиреечилер.
Кемибис
Кычыруда.
Кемибис
Төрөл јеристин салымын шиндейт.
Кемибис
От-јалбыш сыгындый
Jүрегин өртөйт.
Кемибис мен кем деп,
Кажыбыс ла сананзын дейт.
Мен кем?
Профессиямла врач

Жүрегимле поэт.
Страницаларымды ач,
Айтканым качан да
Жүректерди сүгүндирген эт.

1968 j.

Поэттер
Аргымактын тискинин
тудаачылар.
Күлүктер
Аргымактан канча ла катап
Жыгылаачылар,
Туружаачылар.

Аргымак ат сунар
Сунар,
Сунар,
Сунар.
Ондый манга кем чыдажар?
Же кем де, байла, чыдажар.
Ол адалар,
Ол макталар.

Аргымагынын ай таказы
Тенериде артып калар.
Үйеликке удур сунар.
Калыктын күүнине
Жылдыс болуп,
Ырыс болуп артар.

1968 j.

ЎЛЕГЕМ

Сай кечўлер
Алтын таштарлу.
Кўрлемелер
Кўмўш салаалу.

О, Ўлегем,
Сени сўўгем.
Чыккан јерим деп,
Сеге јўткигем.

Буттарым корлогон,
Улустары торологон,
Сени эмди таныбайдым.
Бышкан ашты сыймайдым.

Койчылары кожончы,
Суучактары комысчы.
Төрөл јеримнин
Јаражын не дейдин!

1968 j.

Эн кырлар ыраакта,
Энчўўм менин анда ба?
Айдын суучак шыныртта,
Амырым менин анда ба?

Јаскы јаланла кожондоп,
Бала тужым там ырайт.
Кыйгырадым карузып,
Ол кайа да бурылбайт.

1968 j.

Јүрегиме сыс келди,
Өзөгимнен јаш келди.
Өлүм өртөп тургандый,
Јүрүмим өчүп бараткандый.

Эниргери эдиске
Эзен болзын дегендий.
Јаныраган јангы ай
Јакшы болзын дегендий.

Тып ла тымык тала јаар
Тыным ырап тургандый.
Күн Алтайым кайда? — деп,
Шымыранып тургамдый.

1969 j.

Кызыл канымла
Кайаларга шиниген үлгерлер
бичиirim.

Изү жажымла
Кату таштын жүрегин сыстадарым.
Эжиктерди токылдадарым.
Эзиндий жүректи токынадарым.
Жалкындый жалт эдерим.
Кычырудый жимирeп келерим.
Түни-түжиле, түни-түжиле
Иштен белим корчойгончо,
Сабарларым чылаганча,
Албатыма иштенерим, кичеенерим.

1969 j.

Кара куйка жымырайт,
Кара чачым тызырайт,
От жүрегим ойгонот,
Ойгор сөстөр болгоонот.

Көк тенгери көзимде,
Көп жылдыстар көксимде.
Калык-жоннон качадым,
Кара жышка барадым.

Кыйналып жүрген көксимде
Кызып калган кырлар бар,

Изү кумак чөлдөр бар,
Терлеп јаткан тенис бар.

Кара јышка барала,
Кожондоп, комыдап аларым.
Кайынашка туштайла,
Бажырып арутан аларым.

1969 j.

Кылгалаган кырадый,
Кыра тарткан букадый,
Иштенедим, терлейдим,
Бар күчимди бередим.

Ажу ашкан ат киштеер,
Јаш бозулар текшилеер,
Сүүген төрөл јерим бар,
Төрөгөнзиген јоным бар.

Иштенедим, иштенедим,
Аргымактый терлеп келедим,
Ўлгерлер күүзин сезедим,
Кеендикти эзейдим.

Иштенедим, иштенедим,
Күскүнен мен көрүнедим.
От көнжүгедий көстөрим.
От чагылгадый сөстөрим.

СЕРЕНАДА

Серенада,
Серенада,
Јаскы сирень.

Серенада,
Серенада,
Кеен, кеен.
Сирень чечек јаскыда јарылган.
Сиреньдү садтын үстиле
Кеен серенада јайылган.

Күн кайкалаган
Јенил-јенил.
Чайпалбаган,
Бижелеген,
Айланган.

Эртен тура болгон.
Кем де кеен серенаданы ойногон.
Улустар базышкан.
Куучындашкан,
Андышкан.

Серенаданы озор ондобогон,
Сиреньди үзе тарткылаган,
Сындыргылаган.
Серенада угулбай
Токтоп калган.

1968 j.

КҮПЧЕКЕНДЕ

Күпчекенде
Жаркын,
Ай.
Күзүниге
Күүним аай.
Айдын жаркыны...
Комыстын үни...
Айдын салкыны —
Алтын күүним.
Ак сындар,
Айдын мөнкүлөр,
Кырлар, суулар,
Мызылдашкан ыйыктар.
Чанкыр жаркынга кумунган
Улустар
Мөнкүликле танышкан.
Күпчекенде
Жаркын, ай.
Жаркын толкуланат
Салкын аай.

1968 j.

КАРЫНДАЖЫМ

Михаил Суркашевке

— Тышкары жары -ы-ык,
Айдын —
Айдын — деп,
Карындажым айдат.
Кеендикти керелеп,
Сананат.

Көстөри јобош,
Унчукпас,
Терен.
Менен огош,
Кен.

Сени карындажым,
Айдын тун кайкатты.
Ўлгерлеримле блааш
Санаалар санандырды.

Јүрүмин башка...
Сен строитель.
Тутканын малта
Кийгенин китель.

Ондый да болзо,
Сен терен сагышту.
Мыны јылыйтпа
Карыкчал да
Болзо.

1968 j.

Үлгерлерди чүмдейдим
Энирде, тунде.
Шүүлтелерди күрмейдим
Күзүнидий күсте.
Алтын күстердин,
Айдын тундердин
Абыдын алгам.
Јүзүн јүстердин,
Јүзүн күстердин
Көрнөзи,
көпшүзи
көксимде.

Көксимде бүгүн
Эртен турадый кен.
Јүрегим, сүгүн,
Телекейле сен тен.

1968 j.

Күнчыгыштан күн чыккан,
Күмүш чогы төгүлген.
Эне јерим чык тарткан,
Үрендерге тын берген.

Күннен јерге јас келген,
Јүрүмнин јулугын экелген.
Күннен јерге јас келген,
— Эзендик болзын күн — деген.

1968 j.

Ыраак, ыраак тала...
Шан-н-ман-н,...
Бу та кайда?

Je
Ыраакта, ыраакта
Ынаар.
Кем барар анаар?
Ырыс кайда?
Ырыс кайда?
Анда ба?!

Je жүрүмди ырыска уулаба.
Ундуба,
Ундуба,
Улуска жолыгыш, куучындаш,
Улуба.

Тенкейген тенери
Кемибиске де жараар.
Эне жерибис
Кемибисти де алар.

Сен
Ыйла,
Каткыр,
Сүгүн.
Бу ончозы ырысту жүрүм.

1968 j.

Тартпайдым, ичпейдим,
Өйинен өткүрө жибейдим.
Тан ажыра иштейдим.
Тал ортолой чичкердим.

Кижини эмдеп кичеейдим,
Килеп жолун кечпейдим,
Кийик анды атпайдым,
Анчыларды айтпайдым.

Ак-чегимди сатпайдым,
Ажанала төжөккө жатпайдым.
Яш баланы жайкайдым,
Жүрүмди көрүп кайкайдым.

1968 j.

Бу комыстын үнин
Мен кайкап тындадым.
Телекейдин айдынын
Ичимде санандым.

Сындарга түшкен
Салкынды коолойт.
Үйелердин эткен
Керектерин тоолойт.

Аржан сууларды
Ару каткырат.
Айдын туулардын
Амыры угулат.

Күмүш сүрлү
Күзүнидий шулурайт.
Жажыл бүрлү
Мөштөрдий шуулайт.

Аргымактын тибирти
Jүрегиме түшти.
Алкыштын жимирти
Акту бойымды кести.

1965 j.

Jылдыстар сабакталган Алтайда
Jыргал баштаалы.
Күн төгүлген кырларга
Күреелей тураалы.
Бийик-бийик мөштөрдий
Jайканыжып,
Jергелей, жергелей турала,
Jен тудуныжып,
Алтай кожондорды кожондойлы
Омок үнле.
Күннин чыгыжын уткыйлы
Күмүш күүле.

1968 j.

Бийик тууларда мөнкүлөрдий,
Жарык сууларда алтындардый
Сөстөр поэзиямга керек.
Меге көгөлтүрүм чөлдөр чөкөмөлдү.
Түштүк талалар өткүрө изү.
Мен жүрүмде кеен кереп...
Меге жажыл жалан керек.
База
Жүрекке түшсө өртөп ийер
Сөстөр керек.
Копторго кородогом,
Кооркошкондорды коркыткам.
Коројонды да ичкем,
Арајанды да амзагам.
Меге не керек?
Амыр жүрүм ле су-кадык
База ак чаазын ла чийгиш керек.
Мен талайда кеен кереп.

1968 j.

БИЙИК КУНУКЧЫЛ

Күрен жаландарда
Көк айаска илинген
Сары кайындар.
Тенериде илјирме турналар...

Олордын жүректеринде
Бийик кунукчыл.
Олордын алдында
Кырлар толкуланган.
Көксинде олордын
Жазыл жараш пальмалар
Араайын жайканышкан.
Түндүк тошту тенистен
Түштүк талаларга
Учкулап барадыры турналар.
Эзен болзын, турналар,
Эл жүректин кунукчылы
Слердин үнигерде.
Алдыгарда кеен күс ле
Алтын кунукчыл.

1968 j.

Канду жууда болбогом,
Адам өлгөн ас па?
Энем менин кородогон
Канча жылга калас па?

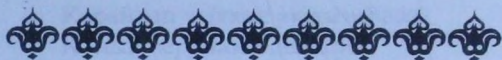
Адамнын сөөгин амадап,
Бедрезем де таппазым.
Өткөн жуулар от-калап,
Өлгөннин тоозына чыкпазын.

Керек дезе кереес
Кеберин де көрбөгөм.
Энем комыдап билбес
Учун, байла, өлбөгөм.

Кату торо жылдарда
Албаты база кыйналган.
Көдүртип өлгөн аттардын
Эдин улус блаашкан.

Кандык казып, күч жетпей
Озыкту өлүп калатан.
Келиндер межик этпей
Тайыс көмүп салатан...

1970 j.

ЈАШ ЈҮРЕКТИН ЈАНАРЫ

(Студент тужымнын үлгерлери)

Ойгор сөстөрдин
Учуры болуп,
Улустын жүрегине
Табараак.
Күлүмзиренген көстөрдин
Јылузы болуп,
Јыдаларды јылыйта
Кайылтаак.
Мөнкүлик жүрүмде
Мөштөрдий шуулап,
Мөнүн күзүнидий
Шынырап бараак.
Үргүлји жүрүмнин
Солуны болуп,
Јаскы күүктій
Јараш кожондоок.

1963 ј.

Ўспе најым чечекти,
Жарылып келген көөркийди.
Жаскы күннин чогы жылу,
Жаш чечектин жыды тату.
Жаш өлөннин ортозынан
Күлүмзирензин ол сеге.
Жажыл онын жалбрагынан
Суркуразын чалын күнге.
Жасла кожо күүктер
Жайканыжып эдижер.
Бир де чечек ол тушта
Чалдыкпазын јаланда.

1962 j.

КАДЫН БАЖЫ

Кадын бажы Ўч-Сүмер!
Чурай берген көк айаска.
Менин бажыма кем једер деп,
Күскүдий жалтырайт ак айаста.
Тербезен көчкүн булуттарды аралап,
Теменедий суркурайт бийикте,
Чедиргендий чечектерлү чанкыр
Алтай
Чечектеп јадат онын эдегинде.
Айландыра кырлар — камык черү,
Карый бергендий ак баштарлу.

Карайлап чыккан Кадын-Бажы
Камык черүнин башчызы.
Алып кептү озон кырлар
Ончозы куйакту жалтанбас
баатырлар.
Канча баатырлардын кайракан
адазы
Улуркап танкылайт Кадын-Бажы.

1958 j.

КӨРҮКСЕП ТУРУМ

Күүктердин үнин күүнзеп угарга
Күнөрүк Алтайымда јаныксап
турум.
Сүмерлери шыныраган көк
тайгаларды
Көрүксеп турум, көрүксеп турум.
Өскөн көктин өзөгине киреле,
Өрө өзөр күүним келет.
Јайканган чечектин койнына киреле,
Конуп калар күүним келет.
Јаагымда тоолонгон јашты
кургаткан
Јаш баладый јалакай эзин
Бала тужымда кабайымды
јайкаарда,

Кожондогон кожонгын кожондоп
берзин.
Күүктердин үндерин күүнзеп угарга,
Күнөрүк Алтайымда јаныксап
турум.
Сүмерлери шыгырашкан көк
тайгаларды
Көрүксеп турум, көрүксеп турум.

1960

Күүктер эдишкен күнөрүк Алтайда
Күн чалыза кандый јакшы!
Алагун ойногон аблаа тайгада
Амыргынын үни кандый јакшы.
Сыргалјы бажын сындырып отогон
Сыгыннын үни кандый јакшы.
Комыстын үниндий коолой соккон
Койчынын кожоңы кандый јакшы.
Чалын түшкен чанкыр бүкте
Чаап көрүнзе кандый јакшы.
Күнзеп отурган күүлени чочыдып,
Мылтык күзүрезе неези јакшы.
Нези јакшы, нези јакшы,
Кан Алтайга кан чачылза,
Нези јакшы, нези јакшы,
Алтай јерде ан астаза.

1960 j.

Толун ай
Өчөмик чогыла
Жарыдып ийди
Көзнөгим өткүрө.
Жиит карагай
Унчукпай турала,
Шуулай берди
Жаскы эзинге.
Айаза берген
Тенериде жылдыстар
Жапылдажып турдылар
Жаландар үстинде.
Эске алынган
Санаалар сананып,
Төжөктө жадырым
Уйкум келбесте.

1960 j.

Тенистер, сүмерлер ары жанынан
Канча чактарга ай чыккан?
Чөлдөргө, кырларга чогын
кысканбай
Канча түндерди ай жарыткан?
Канча чактардын туркунына улай
Айды көрүп поэттер кунуккан.
Канча сурактар олордын көксинде

• Карузы берилбей арткан?
Эмди де канча жылдарга
Жылдыстарлу тенериле ай жылар?
Ол санаалар, карузы жок сурактар,
Байла, улалып ачылар.

1960 j.

ПОЭЗИЯ КЕРЕГИНДЕ (Ўўр ўлгерлер)

Жўрўмимнин учуры,
Жўрегимнин јулугы,
Кўнчечектий сўўжим,
Кўзўнидий кўўним,
Тын берген тыныжым,
Тыштандырған тымыгым.
Солоны ўндў солуным,
Эдиске ўндў эрјинем —
Поэзия.

1963 j.

Тынданып келген поэзияга
Тыныжым менин кыскарат.
Тыныскып келген поэзияга
Тыным менин чичкерет.
Оорыдып келген от-јалбышка
Онтоп јада бергедийим.

Өзөгимде поэзияга
Өрүп өзө бергедийим.
Кайкамчылу поэзияга
Калаажырап сыстап жүредим.
Көйлөп келген поэзияга
Көөрөп көмүлө бергедийим.

1963 j.

Кайдан сен
Jүрегиме табылдын?
Кайдаар мени
Jaантайын кычырадын?
Каныма кайылып,
Таркай бередин,
Ченимди кийдирип,
Чечеркеп келедин.
Өзөгиме киреле,
Өрүп жададын.
Өйкөп ийеле,
Өдүп каладын.
Качан бирде
Карамтыгып калзам,
Кабайыма киреле,
Кайлап жатсан.
Күн меге
Көрүнбес те болзо,
Тын меге
Кирбес те болзо.

1963 j.

Поэзия — от,
Поэт — Прометей.
Башказы незинде дезе,
Jүрүм кудай эмес,
Поэт мактадар.

1963 j.

Jүрегинде поэзия
Чедиргендий кӧйлӧзӧ,
Чедиргендердий ӧчсӧ,
Чедиргеннен
Jалбыш күйер деген
Чечен сӧскӧ ижен.

1963 j.

КӖЗНӖГИНДИ БӖКТӖБӖ

(Ӱӱр ӱлгерлер)

Кошева -Суркашева Раяга

Күннин чыгыт жанында
Күмүш күнин болойын.
Ай бололо энирде
Амырынды корыйын.
Күн ӧксӧп чыкса ла
Күнге удур кӱлүмзирен.
Ай араайын чыкса ла
Айлынан чык сен.

Айлында артсан,
Көзнөгинди бөктөбө.
Күннин чогы бололо,
Күлүмзиренип кирерим.
Айдын чогы бололо,
Айлыга кирерим.
Амы-ыр санаалар экелерим.

1963 j.

Тындый күннин чокторын
Икили эдип аспан ойнойт.
Эл-жүрегим сүүшке
Кожондойт, кожондойт.
Ак аясты ајыктап,
Амадап барадым.
Акту сеге, көөркийим,
Амадап барадым.
Тындый күннин чокторын
Икили эдип аларым.
Эртен кырга чыгала,
Тында јибе тым.

1963 j.

Энир кирзе, көөркийим,
Эзинимле эзендеш.
Энир кирзе, көөркийим,
Эзинимди эркелет.

Энир кирзе, көөркийим,
Эзиниме шымыра.
Эн ле јалакай сөстөрлө
Эзинимди сыйла.
Јаландагы кулузын болуп,
Мен јайканып турайын.
Јалакай јаскы эзинге
Јаантайын ла сыймадайын.
Эрке, эрке сөстөринди
Энирлер сайын тындайын.

1963 j.

Күүни ару, көөркийим,
Күнүн ле мени санан јүр.
Амадуум арткан талада
Амыргынын үнин тындап јүр.
Амадуум арткан таланан
Амыргынын үни угулза,
Адам андаган тайгада
Алыстанып ыйлаза,
Эл-јүрегим энирде
Эригип јүрү деп, санан јүр.
Эдискинин үниле
Эзенин ийет деп сакып јүр.

1963 j.

Энирлер сайын, күн сайын
Эске сени алайын.
Сылай берген салкынла
Сени сурулап барайын.
Энирлер сайын, күн сайын
Сеге үлгер сулайын.
Эл-жүрегиннин эжигин
Эреп мен катамдайын.
Сакырын ба сен мени?

1963 j.

Эзен болзын, көөркий,
Эзен болзын.
Эл жүрегине сенин
Сүүжим толзын.
Эзен болзын, көөркий,
Эзен болзын.
Эл-жүрегине сенин
Сүүжим томылзын.
Эзен болзын, көөркий,
Эзен болзын,
Бүгүн сенин жүрегине
Сүүжим конзын.

1963 j.

Чанкыр тымык энирде
Чалын тўжўп тымыган.
Эл-жўрегим сыстайт деп,
Ээрдин сенин шымыраган.
Ол энирде ээрдинле
Сўўжимди чыктагам.
Сыстап жўрген жўрегиннин
Сызын тынып ич алгам.

1963 j.

Кўўркийим,
Жўрегинде тымыраган сўўшке
Там ла чичкерип бараткандый.
Жўреги согулбай тымырап,
Кайылып туру ошкош.
Эки тўжи араайын элбиреп,
Кўдўрилип туру.
Мен кылдый чичкере тартылала,
Тымый бердим.
Кўўркийимнин жўрегинен тийген
Кўрўнбес чоктор
Эди-канымды ўдўп,
Жўрегимди тату-у жимиредип,
Талымзырадып туру.
Жўрегине кўн тийгендий,
Кенейте кўўркийим

Көстөрин өрө көдүрип,
Күннин чогыдый жап-жарык
Күлүмзиренип ийди.
Jүрегим менин чым-м эделе,
Jалт эде берди.

1963 j.

Роберт Бернске өткөнижип

Сен кайда? Сен кайда?

Унчуксан, унчуксан.

Эл-jүрегимди эркенле

Jылытсан, jылытсан.

Ичикай-ай соок.

Сен кайда? Сен кайда?

Унчуксан, унчуксан,

Эжигине чыгала,

Сыгырзан, сыгырзан,

Ичикаай соок.

Сен кайда? Сен кайда?

Унчуксан, унчуксан,

Көзнөгиннен карайла,

Көрүп ийзен.

Ичика-ай соок.

1963 j.

ЭЗЕН НАЈЫЛАР

Эзен, најылар, эзеним слерге
Сүмерден сүмерге јаныланып јетсин.
Јаныс амаду јаантайын бистерде
Јалкыннын одындый јаркынду
күйзин.

Ичкери најылар, ичкери баралы,
Ижемји бистерде бар эмей.
Ийде-күчибисти бириктирип
алалык,
Бириктирген ийделе кырды да
јемирбей.

Көстөрис чоктуда, каныбыс јылуда,
Кандый буудактар бисти токтодор?
Эткир икилибис искусствого
кожулза,

Албаты јүрегин ол оморкодор.
Тирү јүректер изү көгүстерде
Ичкери кычырып, тыныда согулзын.
Албаты јүреги амадаган бистийле
Аттар тибиртиндий тизиреп
кожулзын.

Ичкери, најылар, муза јүрүмде,
Эдип салатан эртенги ижисте.
Ичкери, најылар, јаныс ла ичкери,
Кынзыган санаалар кедегер кедери.

Эзен, најылар, эзеним слерге
Сүмерден сүмерге јаныланып јетсин.
Јаныс амаду јаантайын бистерде
Јалкыннын одындый јаркынду
күйзин.

1958 j.

ЭНЕМ ЈАНЫСКАН

— Камык балдарды карындап
азырайла,
Кара јаныскан артып калдым.
Кара казан кайкамчылу шынырайла,
Катап ла тымык болуп калды...
Онтоп-сыктап оорый берзем,
Одын-сууны кем экелер?
Улустан болуш сурайын дезем,
Узун уулдарын кайда дежер.
Карган энем карыгып сананат,
Карузын берип болбой отурат.
Јалбак јарынду јаан уулы
— Јакшы ба, эне, — деп, јалакай
бичийт.
— Јаан изү айда јуунып,
Јанадым, эне, сакигар — дейт.
Коо сынду, кортондый үндү
Ортон уулы кокырлап бичийт:
— Коктыган отто коночы ырымду

Кожондоп азырагар, эне, — дейт.
Эн кичинек эрке уулы
Энезин килеп энчикпей жанат.
— Уулым үредүнен артатан туру —
деп,
Энем үшкүрип ичинде сананат.
— Якшы ба эне, якшы ба? — деп,
Жаныс кызы жалакай бичийт.
Жаны жылда жанарым, эне,
Сакып жадагар — деп, бичийт.
Энирлер сайын эмискектү канзазын
Эптү соорып энем танкылайт.
Ышталып күйген туруннын бажын
Удаган, удаган унчукпай ајыктайт.
Кубалтып өчкөн очоктын жанында
Кунукпа, эне, кунукпа жаныскан.
Чадырдын жанында чакынын
бажында
Саныскан эдет ого тындаалан.

1959 j.

ЭНЕНИН КОМЫДАЛЫ

(Журукты көрүп)

Качан да менде уул болгон,
Кара көстү балам болгон.
Карудан кару кайран балам,
Якшы ба, эрке уулым.
Кабайда талбандап каткырып
жадатан.

Чалканга чактырып ыйлап туратан.
Корлогон буттарын сүрткүштеп
койоло,
Койдонып уйуктаган кайран балам,
Жаныс эрке уулым.
Эдиске үнинди уккан болзом,
Бажынды сыймап эркелеткен
болзом.

Жанып келген болзон, уулым,
Койу чайла күндүлеер эдим.
Эл-жүректин сыстажына
Эмискен энен буурайды, балам.
Эне деп сөсти укпагалым,
Жирме жылды ашты, уулым.
Адазы бурылбаган жууга барала,
Кажы талада балам жыгылган?
Сөөги уулымнын кажы алтайда?
Көрөтөн болзом, билетен болзом.
Күүктер эдишкен күнөрүк Алтайын
Ол ло бойы күмүш сүрлү.
Аданнын андаган тайгалары
Алдындагызындый ок амыр.
Жуу-чак болбогон болзо,
Балам амыр иштеп жүрер эди.
Мен де жаныскан болбос эдим.
Кара көстү баламды, кайран
уулымды...

1959 j.

СЕССИЯ

Омок, омок студенттер
Отко-сууга түшкедий.
Манзарыган јииттер
Мандайыла стенеге түрткедий.
Идиргенде кучкаштардый
Јир-кайнап јуулыжат.
Јиркиреде каткырыжып,
Јер-башка быдыражат.
Эжиктин јанында студенттер
Сууда талдый тургулайт.
Кезер кептү профессор
Кемди ондо адылат.
Кезиктери кып-кызыл
Терлеп калган чыккылайт.
Анан-мынан сурактарга
Колдорын јанып тургулайт.
Кемге каткы, кемге ый,
Сессия деп неме ондый.
«Стипендия ла бар болзо,
Студент кижы бай» — деп,
Кемизи де каткырат.

1963 ј.

ЭНИРДЕ АГАШ АРАЗЫНДА

Јалакай эзин јарамзып,
— Кожо бараак — деп кычырат.
Јалбрактар аланзыжып,
Күүн-күч јок шымыражат.

Узун чибилер чимеркежип,
Чек унчукпай тургулары.
— Чүмеркебе, эдү, — деп,
Копчы терек айткылады.
Шулмус суучак билееркеп,
Куучындады ла куучындады.
— Кандый сүреен тилгерек — деп,
Чиби бажын жайкады.
Кееркединген келин ай
Көлдөн көрүнөт уйалбай.
Нени де керекке албай
Жылып барат, жаражынай.

1961 j.

Санааркаган энирдий
Санаалар келгилейт.
Түште түжендирет,
Түнде уйку бербейт.
Ак-жарык сеге
Удурумга дешкилейт.
Амадуун сенин
Чанкырда дешкилейт.
Чактардын чанкырына
Бараак ла бараак.
Тымыраган тымыкка
Тымып кайылаак.
Жаны табылган балага

Тын кийдиреек,
Тыныш болуп береек,
Жаны бала жааназын,
Ак-жарыкта амадазын,
Күннен үлүзин алзын,
Күлүмзирензин дешкилейт.
Мен кайдаар да
Ыраакка, ыраакка
Чанкырайган тандакка
Санааларла кожо барадым
Тын болуп, тыныш болуп.

1961 j.

Меем менин чап-чанкыр
Ондо бир де чийү жок.
Мен межикте жадырым,
Менде мее жок.
Меем менин соолып,
Кей болуп калган.
Ак-жарыктан жоголып,
Мен ундылып калгам.
Качан да мен жаш болгом,
Эбире жажыл жас болгон.
Кара мендү кысла кожо
Сүүш керегинде кожондогом.
Омок кожонду ол жазым
Онбой артып калтыры,
Ондый ла мендү кысла кожо
Омок уул барадыры.

1963 j.

Эртен ойто ло күн чыгар,
Энир кирип күн ажар.
Онойып жылдар баргылаар,
Онойып чактар баргылаар.
Яны улустар кыймыражар,
Яны балдар ыйлажар.
Өткөн өйлөр чактарла тоололор,
Келер өйдө та не болор.
Эртен ойто ло күн келер,
Эртен ойто ло энир кирер.
Jүрүмиме менин нени экелер?
Jүрегим менин нени билер?

1964 j.

Окло кожо өлүм сунган,
Омок уулдарды ол жыккан.
Окло кожо өлүм сунган,
— Оч ол — деп, кем де маказыраган.
Окло кожо өлүм сунган,
— Өткүрбезим — деп айткан.
Окло кожо өлүм сунган,
— Өткүрерин — деп, жуучыл айткан.

1968 j.

Чанкыр јердин
Чакпыртын ундып,
Чанкыр кейдин
Чалынына јунунып,
Апагаш булутка
Чалкойто јадала,
Арача санааларды
Ундып салала,
Чанкыр кейди
Аржандый ичип,
Чанкыр тенериге
Чактардый шинип,
Тенериден мен
Тенийин деп,
Телекейдин кеенин
Кемјийин деп.

1964 j.

Јаландарла јас келет,
Эдил күүктер эдижет,
Јаш јүрүмис кеен дежет,
Јакшызын, јакшызын.
Күнүн ле күнүн күн тийгей,
Күндер өдүп күс келгей,
Күндерин кыскарат дешкилегей,
Күүним түней ле сообос.

1964 j.

Александр Ередеевке

Эзеним сеге эш болзын,
Эл-жүрегине эм болзын,
Күүним сеге күн болзын
Күнөрүк күүндү, најым.
Ижемјини истежип,
Ис кезерге болушсын.
Ичкерлеген жүрүмде
Ийде сеге кожулзын.
Амадубыстын алтамдарын
Астатпай жүрек, најы.
Эренистелген санааларга
Эзлетпей жүрек, најы.
Эзеним сеге эш болзын,
Эл-жүрегине эм болзын,
Күүним сеге күн болзын,
Күйүнип билбес, најым.

1964 j.

ЭРКЕЛЕТПЕЙ КАНАЙТЫМ

Амыр-энчүге амадап,
Адалар жууда кырылган.
Алтын арба мажагы
Адалар јокто какшаган.

Öскүс арткан бистерди
Энелер эмизип өскүрген.
Какшап какталган арбаны
Эне јер өскүрген.
Эне јердин төжинде
Түжүмдү кыралар шуулажат.
Саанакту сары арбалар
Санаабыс јаныс деп шымыражат,
Эл-јүрегим ээрип,
Эне јаныс деп айттым.
Ээлип келген мажакты
Эркелетпей канайтым.

1964 j.

ЫРТЫК ШТАНЫМА

(Кокыр)

Качан да кара чекпеннен
Көктөгөн јаны штан болгон.
Базарда јиит келиннен
Садып алган јокпом.
Эмди көрзөм кеберин
Эскире бертир, канайдар.
Кийин јанын дегежин
Кыстар көрзө каткырар.
Јартык көрмөс, сен мени
Канча кире кыйнадын?!
Улай кийбейтен немени

Улустын көзине уйалттын.
Акыр барып иштейле,
Жаны штанды аларым.
Өчим алып сениле
Туранын ичин жунарым.

1964 j.

Чыкту чанкыр көстөрүн тумантып,
Чөлдин түбиндий терен көгөрөт.
Жолыккан уулдардын жүрегин
кайылтып,
Эрикчелдү, эрикчелдү ыраакка
көрөт.
Албатызы кыймыраган табышту
оромло
Амадузы жогынан баскындап жүрүн.
Жаныс ла жалбайган жалмашты
толгоп,
Өдүп калатан кайран жүрүм.

1963 j.

СЫНЫМ СЕРИГЕН

Чөйилип барган чөлдөрдин түбинен
Чөлөө жогынан амадап келгем.
Алтай кырлардын аржан сууларын
Амзап ичеле, сыным сериген.

КАДЫН ИЧИНДЕ

Кадын ичинде кайалар унчукпайт,
Кадын ичинде сүмерлер улуркайт.
Ондо тымык, ондо ээн,
Ондогы кырларды мүркүттер ээлеген.

ЖАЙАГАН

Жаратта чибилер салкынга шуулажып,
Жажына жанында сүмерге бажырган.
Олорды жажына жайканып өссин деп,
Жаланда салкын жайаган.

1963 j.

ЭРТЕН ТУРА

Ар-бүткенди уйкунан
Эртчил эзин ойгозот.
Күмүш күнди керелеп,
Күнчыгышта тан кажайат.
Шулмус кайындар шуулажып,
Сыр биједе тургулайт.
Таарда толо балдарын
Тан адарда талтар арбайт.
«Алтайыбыс күнөрүк» — дежип,
Күүктер жарыш эдишти.
Кобы-жикте кучкаштар
Кожон-комыт баштады.

1963 j.

ЭНИР

Эне Алтайды эбиреле,
Күн тыштанып кырга отурды.
Кырдын бажынан тайкылала,
Ары тоголоно берди ошкош.
Байа ол сүмердин бажында
Турган жокпо.
Тазырап күйген одунан
Көдүрилген чедиргендердий
Жылдыстар жалтыража берди.
Байла, кудаы ачынып,
Одын булгаган болор.
Анда туунын ажызынан
Алтайды сыгын ајыктайт.
Айры мүүзиле айды
Көдүрип алган тындаалайт.

1964 j.

ТҮН

Күмүш мөштөр үргүлөп,
Күн чыгарын сакыган.
Үйген-куйушкан шыныражын
Айдын түнде тындаган.
Сүмерге сайылган алтын ай
Тырс тымыкты тындалайт.
Ак туманга кумынган
Алтайым амыр уйуктайт.
Ама-томо шунуган
Алтын жылдыс көрүнди.
Көөрөп күйген жылдыстары

Көндүрө учуп көрүнбей барды.
Орчыланды ойгозотон
Опту жылдыс ол бо, карын?
Улустын жүрүмин узадатан
Улу жылдыс ол бо, карын?

1960 j.

КҮС
(Этюд)

Талбандашкан жалбрактар
Жерге түжет jep-женил.
Алтын-сары кайындар
Тазай бертир (эртчил).
Жалбрактар кип-килен,
Кандый жараш дезен.
Жалбрактар сап-сары
Түжүп калган жаткылары.
Айас тенери чап-чанкыр,
Телүүндий де булут жок.
Сакызан көөркий, акыр,
Кийинип алайын, соок.

1964 j.

3. Нестеровага

Качан да мен жиит болгом,
Керсү, омок уул болгом.
Канчын тужым өт калган,
Кайран жылдар ыраган.

Кара көстү бир кыска
Каран көрүп туратам.
Жакшылашсам ырыска
Жаагым кызып калатан.

Оромго ого туштазам,
Өртөй көрүп өдөтөн.
Күлүмзиренип сөс айтса,
Күүним жарып калатан.

Кара көстү ол кыска
Кару сөстөр айтпагам.
Жараш сүрлү жылдыска
Жагына сүүш жайкагам.

Качан да мен жиит болгом,
Керсү омок уул болгом.
Канчын тужым өт калган,
Кайран жылдар ыраган.

1969j.

САРЫ БҮР

Помидорлорго толгон күннин чогы
Күс келерде кызара бышты.
Тизеге жетире узун өлөндү
Чечектү жайдын өни чыкты.

Обоолор көрүнгөн элбек жалаңда
Жажыл жажанды ийнектер отойт.
Түн киргенде жылдыстар ортозында
Туруналар кыйгызы тууларды оройт.

Чап ла чанкыр чакпынду суулар
Сары жалбрактарды агызып апарат.
Таскылдар алдында жайгы турлулар
Эзенге жетире ээнзиреп артат.

Чымылдар астап, күндөр сериди,
Сары бүрлү күс шынырап турат.
Эл-жүрегиме эрикчел келди,
Ак чаазындар мени кычырат.

Көксимдеги санаалар,
Көстөримде от кайда?
Эрте өчүрүп салдыгар
Эмди бүрүнкүй анда.
Көстөримде отторды
Качан санаа туй тарткан?
Күскү алып жоктодум,
Кандый кыс апарган?
Күүнимнин көзнөгинде
Чанкыр санаа көжөгөзи.
Күнүн ле менин жүрегимде
Күлүмзиренген кыстын көлөткөзи.

1965 j.

Балерина кижинин
Бай бијезин јаражын.
Суй салынган буттардын
Суртулдажып турганын.
Айланыжып келгенде,
Ак көбөндий јеп-јенил.
Ээлгир сыны экпиндү,
Элес, элес эт барат.
Кеен колдоры кейтигип,
Кейде талбып чөйилет,
Куба чөлдин түбинде
Куу учужы көрүнөт.

1965 j.

Ару тандар адып јадар,
Ак мөнкүлөр тийип јадар,
Адам көргөн Алтай бу,
Уулымнын өзөр јери бу.

Бнаарларды ача тартып,
Алтай јеримле барып јадым.
Аба кырлар арта түжет,
Ак сүмерлер айаска сүзөт.

Арка-туулары шынырап турар,
Аромат кейи тымырап јадар,
Ада, јашка Алтайым,
Алыс тайга кырларым.

Күүктер эткен күн солун,
Энир кирзе ай толун.
О, Алтайым, Алтайым,
Сени неге улайын!

1965 j.

Тенериле ай барат,
Тенериде жылынат.
Тенериле ай барат,
Телекейди жарыдат.
Тенериле ай барат,
Тенистерге јунунат.
Јылдыстарла жыл барат,
Јылдыстарга јылыят.

1965 j.

КАЙКАМЧЫЛУ КАН АЛТАЙ

Амыржыган ак тайгалар
Ак аястын алдында.
Көстөр јетпес көк тайгалар
Көк тенери алдында.
Эр јажына эдиске
Эригип јайнап тургандый.
Эр јажына кунуксын деп
Кудайга јайадып салгандый.

Кулузындар баш болзын деп,
Алтайына бажыргылайт.
Сыылай берген сыр салкындар
Кемди сурулап баргылайт?
Кебис сынду Алтайга
Кемнин кожоны томылган?
Тайгаларды ыштадып,
Кем кородоп танкылаган?
Меес јанында мечиртке
Меемди өткүре акшыды.
Койу аралда боро үкү
Койонго тойып үшкүрди.
Торологон бөрүлер тозуда
Тон кышкыда улыжат.
Кудайдан курсак суражып,
Курч тиштери тырсылдажат.
Семис кара кускундар
Седендежип сек челдейт.
Эрлик бийдин сыйынын
Амтандузын дешкилейт.
Тас тайгада тас деп куш
Учуп болбой талбандайт.
Табыргынын ичегези оозынан
Ары-бери калбандайт.
Түмен жылдыстар түженип,
Өлөнгө чалын ычкынат.
Карый берген каныл мөш

Кайлабай торт тым турат.
Кулузыннын бажында
Куулгазын кожондоп тургандый,
Jaан суунын jарадында
Jаш келин комыдап тургандый,
Кандый кайкамчылу бу Алтай!

Барнаул. Мединститут.

1964 жыл.

JIИITTEPTE

Эрjинелү эне Алтай
Энчизин меге арттырган.
Эдискедий кожонды
Энем меге сыйлаган.
Эдискедий кожонгым
Энчим болгой jажына.
Эне Алтайдын үстинде
Эрjине болгой jоныма.
Энир чолмон көстү кыс
Эреп-jайнап кычыргай.
Jашөскүрим кычырып,
Jастанып алып уйуктагай.
Эриндерин бошпойтып,
Эне Алтайын түжензин.
Көстөрин jумуп алала,
Куулгазындый кунуксын.
Энедий керсү эл-jонын
Элен-чакка эшсинзин.

Эрлик бийдин де јеринен
Эне Алтайына јан келзин.
Комыргай бажында кожонды
Кобылар сайын ук јүрзин.
Элес эткен эзиндер
Эзенин ийер ижензин.
Амадулар алдыгарда
Айдан ыраак көрүнзин.
Сүүшле толгон жүрегеер
Сүрнүкпей күйүп көнжүзин.
Ама-томо амадап,
Айга-күнге учыгар.
Сүүжеерди сүрүжип,
Сүт сүмерди ажыгар.
Арыбас-чылабас канатты
Албатынан өскө кем берер?
Сүмерлер ажар ийдени
Сүүштен өскө не берер?
Јүрүмде амадап жүрбезеер,
Акту слерден не туза?
Сүүшке көнжүп күйбезеер,
Сүүш јокко не жүрүм?
Эзинделген энгирдий
Эрү чырайлу болыгар.
Түндеги түмен јылдыстый
Көп најылу болыгар.
Бойыгарды жүрүмде
Мен суучак деп бодогор.
Јаан сууга кожулып,
Јаан талайга једигер.
Јаан жүрүм алдыгарда

Жаркындалып жүригер.
Тенери түбиле ай канатту
Тенистерди кечигер.
Бу жүрүмди билерге
Буурайган чач керек жок.
Жүрүмде најы табарга
Пут тус жири керек жок.
Өскө жииттер бисти сольыр,
Жүреги база ла сүүшке оорыыр.
Жүрүмди, сүүшти, ырысты
Өскө планеталарга апарар.
Жүрүм бисти кычырат,
Ийделү жүткип жүреектер.
Алдыбыста жылдар астап жат,
Амадубыска жедеектер.
Улалып барар жүрүмнин
Учы-куйнуна артпагар.
Ачу ашка баш суксаас,
Албаты артап там астаар.

*Барнаул. Мединститут.
1964ж.*

АДЫМА

Ат чакызын айланып,
Адым неге киштейдин?
Сулугынды чайнанып,
Сула берзем жибейдин.
Сур мойнынды суй салып,

Сунар күүнин келди бе?
Желе берген үүрине
Једижер күүнин келди бе?
Кулактарын сертейтип,
Кулун киштеп ийди бе?
Кара кускун айланып,
Каргап туру тийдин бе?
Курдым жүрген тужыста
Кускун этсе не керек.
Салдым жүрген тужыста
Саныскан этсе не керек.
Сыр кожондый жүрүмди
Сыр јелишле өдөрис.
Парнас кырдын бажына
Бис түңей ле једерис.
Ат чакызын айланып,
Акыр адым киштебе.
Сур мойнынды сыймайын
Сулугынды кепшебе.

Барнаул. Мединститут

1963 ј.

ЈҮРҮМ ЛЕ ЈҮРЕК

Тымык түндердин тыныжын ичип,
Адышкан жылдыстарды ајыктап
турум.

Энирлер сайын үлгерлер бичип,
Эн кырлардын ортозында јадырым.

Бу жүрүмде мен нени баалайдым?
Көксимде көрнө ол меге кереес.
Оныла мен ичкери алтайдым.
Өскө мени не де ижендирбес.

Јоным болзо малын кереестеп,
Арка-туулардын ортозында јуртайт.
Тайгалар сайын турумкайын
керелеп,

Малыла кожо турлуларда кыштайт.

Бу ыраак карлу кышкы јуртта
Салкындар сыгырып, шуурган
шуурат.

Јоболго бастырган улуска туштап,
Јүрегиме кезикте кунукчыл табарат.

1969 j.

И. Ортоңуловко

Бу жүрүм кеен
Мен билерим, нөкөр.
Кунукпай жүр сен,
Өдүп калар өйлөр.
Жүс кеберин айас,
Жүрүмде ыраак жүс.
Комыдаба калас,
Конуп калар күс.
Сен карындаш меге
Кару, кару ийнен.
Алкыш болзын сеге,
Ару каткырып ийзен.
Көстөрүн сенин айдын,
Көп көрүлөр көргөн.
Каткырбай сен кайтын,
Кары болуп өскөргөн.
Эл-жүрегим атпас,
Этти бу неге?
Алдында салымын ас деп,
Айтты ошкош меге.
Бу жүрүм кеен,
Мен билерим нөкөр,
Кунукпай жүр сен,
Өдүп калар өйлөр.

1970 j.

Көп жылдар өдүп барды...
Көпшип суулар агып калды...
Көк жытанып жастар өткөн...
Көп солонулар солынып өчкөн...

Сананар болзом, Алтай жерим
Амаду-санаам болуп калтыр.
Эне жерди эбирип келдим,
Эзини меге эмдү болтыр.

Ала жайда алтын күүктер
Алтан жылга жайнап жадат.
Күнөт жерде күмүш күүктер
Күс келгенче эдип турат.

Поэзиям калыраштан үрkip,
Кайылып калат кару күүктер,
Кара жерге жүрүмде жүтkip,
Кайтым не мен, кайран күстөр.

Көп жылдар калас барды...
Көпшип суулар агып калды...
Көк жытанып жастар өткөн...
Көп солонулар солынып өчкөн...

1972 j.

Ыраак кырларда ырызымды бедреп,
Ынаарлар арјанда амадап јүредим.
Көпөгөш кырларды көксимде
кереестеп,
Айчыгыт јанында амыргы тартадым.

Комыдаба јүрегим, сыстаба јүрегим,
Ырысты јүрүмнен сен түңей
таппазын.
Бир кучак ырысты тапсан да
јүрегим,
Сен оны јүрүмде тuzаланбазын.

Ачык-жарык јүрүмнен јүрегим,
Ары болуп канчага баштанарын?
Кереес санааны сананып јүреле,
Албаты ортозына канайып
барарын?

Айчыгыт јанында амыргы тартарга
Эт-јүрегим шылынып каларын.
Ачу аракыга, ал санаага
Арт учында бажынды сугарын.

Ыраак кырларда ырызымды бедреп,
Узада-узада амыргы тартадым.
Көпөгөш кырлардан көзимди албай
Көксимде терен кунугып турадым.

1970 j.

Айдын түннин канады
Ўстимде шынырайт.
Ак булуттар санаамды
Арутайт, арутайт.

Терен тынып ийеле,
Тегин базып жүргедий.
Ачык-жарык бир кысты
Теп ле тегин сүүгедий.

Араайынан јединип,
Ай алдыла баскадый,
Арузынан кемзинип,
Јалакай сөстөр айткадый.

Кайран омок тужым деп,
Каран санааркап турадым.
Эзен јиит тужымды
Эске алып айдадым.

Салкындалып жүргем мен,
Салдым омок болгом мен.
Эмди айлымда эжим бар,
Эки сүүген балам бар.

Айдын түннин канады
Олордын ўстинде.
Ак булуттый санаалар
Олордын көксинде.

1974 j.

КАТУ ЖҮРҮМГЕ КАРАГАМ, КАРГАГАМ

Кату жүрүмге карагам, каргагам,
Кайра көрүп кадык тужымды
санангам.

Алдымда менин амадулар көп болгон,
Кен көксиме эрлү ийде толгон.

Жылдар өтти жыргалым астады,
Эмди соодоп жүрүмде баспайдым.
Жүрүмим менин жүрек тужынан
касталды,

Je онызын мен кемге де айтпайдым.
Амадуга алтамдарым кыскарат,
Айдын түнде жаңыс сомым карарат.
Балдарым да жанымда жок эмтир,
Алган эжим ыраак, ыраак салеертир.

Энемнин эрке кебери көрүнөт,
Эзен жүр ле балам деп кимирейт.
Акту бойы ак туманга көмүлет,
Айткан сөзине жүрегим жимирейт.

—Ау-у-у! Ау-у-у! Жүрүм, деп
кыйгырдым,
Je кем де меге карузын бербеди.
Нөкөримди, сүүгенимди кычырдым,
Кемизи де үн кыныс этпеди.

1968 j.

ЭРЈИНЕМДИ ЫЧКЫНДЫМ

Менин јолымды кара киске кечти,
Кару кижн каранынан ырады.
Амадуумды алмыс бычак кести,
Ырыс менен ырап, ырап ырбады.

Бу јүрүмди ырыс деп бодогон эдим,
Је ол удур азу тиштерин ырсайтты.
Ол көөркийдин ондый болорын
билбедим.

Јүрегиме кату көрбөй канайтты.
Карануй түндер үстимде койылат,
Каран ижемји эмештен кайылат.
Кату санаа тартынар өй келди,
Јүрегимди кунукчыл эзледи.

Айдынадым, ачынадым јүрүмге,
Ары болгон, ары көргөн көөркийге.
Агын сууга эрјинемди ычкындым,
Арга јокто айдары јок кыйгырдым.

Ўлгерчи кижн јайалтазыла јаан,
Јүрегине кезикте кулчыгат кан.
Айткан сөстөри ару болотон,
Ачыркак санааны ундып койотон.

Ўлгер бичийле оморкоорго жарабас,
Жайалтаннын жаргызын жон айдар
сеге.

Качашкан санаа алын жол албас,
Кирелү болзон киришпе үлгерге.

1981 j.

Жүрүмге соктырып жүрегим жүткиир,
Эди-каным аруталып сергиир.
Телекейлик айалга жайымжып,
тенибер
Салкынга сабатсам, санаам женилер.

Меге Алтайымнын ичи жетпейт,
Атана бердим Антарктика жаар.
Жерлер көрөргө жүрегим жүткийт,
Алдымда жотконду тенис-талайлар.

1980 j.

Мен кижиди!
Онон артык не керек меге?
Поэзия ол менин ижим,
Бичинер керек сүүрге, жүрерге.

Адым чыгар ба? Ундылар ба?
Адакы болуп жүрүмди жүрбегем.
Адымды мен ундып салгам ба?
Улуска качан да ичим күйбеген.

Ыраак кырларда улустар уйуктап,
Кажаганда, байла, малы кепшенет.
Алдымда јолымды эрлик туйуктап,
Акыр болзын деп айдып кекенет.

Тенерини өткөн теменедий сүмерге
Чыгарга амадаган баатыр эдим.
Јаныс ла өрө, өрө чыгарга
Јол јазагам, сакыйт једим.

Бийик сүмердин бажына једип,
Маанымды ондо кадаарым ба?
Јенил эмес јолымды өдүп,
Сүмерди адымла адаарым ба?

1980 j.

Меге кунукчыл, кунукчыл бүгүн,
Күүним жарыбайт, өзөгим сыстайт.
Јүрүм ырысту дегени төгүн,
Кереги јок немеле кезикте кыстайт.

Айлар, жылдар айланып өдөр,
Албатынын амадузы санаазы бүдер.
Јеткер болуп јер күйбезе,
Кижиге ыраак жылдыстарга једер.

Канча јашка јетире јүрерин
Кандый кижн озолодо айдар?
Анчада ла јаш кижинин јүрегин
Түбек кыйып өтсө кайдар.

1975 j.

Чындык јок эмес, чындык бар,
Чыныркаган кеберинди ары тарт.
Өзөгимде күкүрт, шуурган, кар
Өткүн айдарга сөстөр табылар.

Алдыма менин эмеш тур,
Айлында, байла, сен уккур.
Биледим сени орын сакыйт,
Билееркек үйин та нени јакыйт?

А меге дезе телекей тар,
Меемде бичилбеген үлгерлер бар.
Кереес сөстөрдн шымырап айдарым,
Кезикте кижизек болзон кайдарын.

1975 j.

Көп улуска сен базынчык,
Ырысты, тоомјыны ундып салган.
Тонынды алала, торт ло чык,
Сенин учун улустан уйалгам,

Эмеш седег болзон кайдарын,
Сени килегем эмди айдарым.
Килемжи кезикте килинчек болот,
Кижиге тили жыландый оролот.

О жүрегим! Жүрегим! Жүрегим!
Сен килемкей канайып жүрейим,
Сананарга, көрөргө меге ачу,
Ондогон болзо ол канча жашту.

1981 j.

Мен жангыскан текпиште отурум,
Ай да жок, тенери тунук.
Жүрегимде сүрекей кунугып турум,
Эбиреде тымык, тымык, тымык.

Канча жашты жүрүмде жажаарым?
Карамдап ичимде нени сананарым?
Кару улустар слерди эмес пе?
Кату салымым сени эмес пе?

Карануй энирде текпиште отурзам,
Кару айым менин көксимде,
Каран ичимде кунугуп та жүрзем,
Каткы качан да менин эрдимде.

1982 j.

Јабыс улустар болор,
Болор, болор, болор.
Јүрегиме менин баспагар,
Јүрүмде бойыгар аспагар.

Өктөм үлгерчини өштөбөгөр.
Јүрегимди менин өйкөбөгөр.
Балдарыгарды кичееп килегер,
Јүрүм кеендик билигер.

Улуска јаман айттырбагар,
Иш иштебей отурбагар.
Мен слерди өткүре көрөдим,
Каран карузып јүредим.

1976 j.

Ўй улустын учуры јүрүмде јаанады,
Ўй улустар кезикте эр улустын
канады.
Эр улустын эжи, эрке, кару санаазы,
Олор эрке энелер, эмезе балдардын
јааназы.

Бу јүрүмде уй улустын иштебеген
ижи јок,
Уй улустар үйде болзо, бала-барка
ток.
Туранын ичи јылу, аяк-казан ару,
Арбанып та тургажын акту бойыска
кару.

Эне деген сөстөн кару сөс табылбас,
Эне деген сөс эжибистен танылбас.
Ол балдардын энези, карузыган
керези,
Энези жок кижиге жок, жаан онын
нерези.

1970 j.

БАШТАПКЫ ЧЕНЕЛТЕ

Танары жуукта жааш токтогон,
Генералдар энчикпей Бейнбриджти*
жоктогон.

Кенейте бир жиит билимчи ыйлаган,
Калактап, сыктап жүреги кыйналган.

Ол кату айалгада тудунып болбогон,
Опенгеймерле оны не колбогон?

Бомбанын калаптузын, каршузын
ондогон

Быжу да эрлердин жүреги онтогон.

Жаны эранын эжигин ачарынан
Жаан учунылар каран жалтанган.

— Ол ыйлаак немени апарыгар
мынан — деп,

Генерал жакарып кату алтаган.

1976 j.

*Бейнбриджти — профессор, баштапкы атом бомбанын бойы адылар пестенин жастыктырган кижиге.

Бийик болот төнөштин бажына
Атомнон эткен эдүни чыгарган:
Ученыйлар быжу блиндажка
жатынган,
— Ончозы белен — деп, жар
торгылган.

— Нольго жетире он беш минут...
Нольго жетире беш минут...
Үч секунд нольго жетире! —
Үн угулган жүректи кестире.

Уккан улус тынбай да барган,
— От алыш!!! — деп, үн кыйгырган.
Коркышту жаан жажылзымак күн
Өрө көдүрилип жарыган түн.

1976 j.

Ондый күнди телекей көрбөгөн,
Жер-тенери кызып өртөлгөн.
Мун күкүрттин күзүртти торгылган,
Атомнын жотконы адылып жарылган.

Тенери дөөн мешкедий булут
көдүрилген,
Бийикте база эки катап күзүреген.
Ичкери корголжын танктар
мантаган,
Коркышту жаан оронкойго
жууктаган.

Болот төнөш жок болуп кайылган,
Жүрүм жок жер айландыра жайылган.
Кумак кайылып шили болуп калган,
Кунугып унчукпай улустар турган.

Мынайып США деп ороондо кичинек
изү айдын 16-чы күнинде 1945 жылда тан
эрте 5 саат 30 минутта баштапкы атом
бомбаны ченеп аттырган.

1976 j.

КАЙДА ДА ЖАЖЫТТУ ПЛАНЕТА БАР

Айга чыгып баскан болзом,
Ай таштарды терген болзом.
Айдын кырлар анда бийик,
Орчыланнын кебери кийик.

Айдан јерди көргөн кижиги,
Алыс тангын уткыган кижиги,
Армстронгтын изин истеп,
Айдын алтын тажын шиндеп.

Је айда соок, соок,
Анда тынар кей де јок.
Айда кырлар ээн, ээн,
Айлаткышта јерибис кеен.

Ыраак, ыраак планеталар...
Анаар шунгуйт ракеталар.
Ижемјилү солун угулбайт,
Јүрегим ырысту согулбайт.

Кулагы талбайган локаторлор
Орчыланды тындагылайт.
Орчыланнын түби ээн,
Агаш-ташту јерибис кеен.

Октон түрген ракеталар,
Олор омок кометалар.
Орчыланнын түбин шиндейт,
Удура жаркынду жылдыстар имдейт.

Кайда да жажытту планета бар,
Ондо жүрүм көйлөп жат.
Оны кижича качан табар?
Ракеталар шунуп жат.

1970 j.

Красиков Алексейге

Качан өлүм менин тамагыма
Узун тырмактарыла кадаларда,
Качан эрлик уур табажыла
Кежиримди тумалап аларда,

Качан сен өлүмле колдомдожып,
Менин тынымды тынгарарында,
Санаама кенейте жалт эделе,
Тыныжым чыгып тынданарымда,

Алеша сенин агару кеберинди
Мен качан да ундыбазым.
Сенин барган жолында
Өлүм коркып туштабазым.

Алкыш болзын сеге, алып Алексей,
Öскө укту да болзон сен
Карындажымдый жалтанбас.
Узак јаш јажа, ырысту бол, Алексей,
Эрлик эм тура тыныма сенен
коркып јууктабас.

7 сентябрь 2000 жыл.

ОРТОЛЫК

Базардын јанында ортолыкла
Базып јүрдим бир эмеш.
Теректердин узунын,
Тыйрык јолдын чыктузын.

Тынган кейдин арузын,
Улалу суунын кирлүзин.
Эжинерге де болбос,
Эзирик уулдар болгоонбос.

Јыраалардын арјанда
Јыргайт ошкош јииттер.
Арајандап, јарјандап,
Андыжат ошкош күлүктер.

Энир кирзе ортолыкта
Энмейип көргөн ай кереес.
Эх, бу тымык толыкка
Амыранып не јүрбес

2001 j

АХАЛТЕГИН УКТУ АЙГЫРЛАР КИШТЕЖЕТ

Кабин Михаилге

Ахалтегин укту айгырлар киштежи
Амыргыдый кулагыма торгылды.
Кабин Мишанын агару ижи
Акту бойымнын жүрегиме томылды.

Аргымак аттарла Алтайды байгыс,
Аргымактын угын үспеске албадан.
Укту аттар бистин байлыгыс,
Онызын ондоп жүрегинле амада.

Аргымактар, аргымактар баатырлар
аттары
Жеткерди ээзинен озо сезетен.
Ыраак, ыраак жорыкка атанып,
Баатыр бойынын адына бүдетен.

Алтай чөрчөктөн келген аргымак
Сенин жылкыннын байы болгой.
Алтай ичинде јаан мак
Аргымайды эркидеп элен болгой.

Сенин сүүген аттарынды кайкап,
Укталып өссин деп кудаи жайаган.
Акту бойынды албаты мактап,
Аргымактар угын үспе деп жакуган.

Аргымак аттар жүрегинди кыйнап,
Киштеп агару тартыжуга кычырган.
Ахалтегин айгырды уурчы уурдап,
Апарарда сен ачу ыйлаган.

Алдырбас, Миша, жылкын астабас,
Кан Алтай ичинде магын жайылар.
Амадуун сенин качан да астабас,
Албаты ортозында адын адалар.

*Ўлүрген айдын
2-чи күни 2000 жыл*

ТУУЛАР МЕНИН КАБАЙЫМ

Алтай туулар менин кабайым,
Сүт сүмерлерин аяктап алайын.
Агын сууларынан амзап ичейин.
Албатыма жаан сүүжимди кичеейин.

Кайдаар ла барзам ойто келерим,
Ырызын жылыткан улусты
кичеерим.

Амадуума мен түней ле једерим,
Ак-чек күүндү жүрүмди өдөрим.

Жалакай жонымды сүүйдим мен,
Жаланда чечекти сыймайдым мен.
Алтай туулар өскөн жерим,
Алтай кижиде менин кеберим.

Бийик кырлардын күүзи жүрегимде,
Бичиген үлгеримде, эткен керегимде.
Жүректин тебүзиле ичкери жүткүүрим,
Жүрексиир кижини карузып
уткыырым.

Элбек Төрөлимнин улустары төп,
Эдегинен тудунган элдери көп.
Карындаштык биледе меге жайым,
Же Алтай туулар менин кабайым.

1978 j.

Эзирикте төжине согунзан,
ончозынан сен күчтү,
Ончозынан укааркак,
ончо улустан сагышту.
Килемкей санааны ундызан,
кижи адын жоголор,
Тегенектү санаалар
килебей жүрекке кадалар.
Алды-кийнин сананбас
кижи жүрүмде көөрөнкөй,
Айткан сөскө бүтпес улус
арт-учында кестенкей.

Аракы ичеле андышсан,
эртезинде уйатту,
Керекке кирген согында
ээжи килебес кату.
Ачу ашты амзайла,
акту сөзин айдынба,
Көрүш-таныш улусты
көзине түкүрип андыба.
Jaан jерди албазын,
jаргы сеге табылар,
Азыраган да балдарын
күүни сооп ачынар.
Соккон үйин ыраза,
сок jаныскан каларын,
Келиндер сени jеризе,
киртип-бортып jадарын.
Jaан ашты ичеле,
jастырбазым деп айтпазым,
Je өнөтөйин керекке кийдирер
кижиле кожо баспазым.

1978 j.

Jer меге качан да таныш,
Jүс өдүкти эледе базарым.
Улуска керек сагыш, алкыш,
Олорго мен нени айдарым?

Men үлгерчи, онын учун меге
Jer ле тенери качан да ас.

Бир сананзам — сен ыраак жылдыс,
Качан да сеге жетпегедийим.
Бир сананзам — сен жаан ырыс,
Канатту уча бергедийим.

Жүрүм деп неме кезикте кату,
Түбекти жүрек озолодо сеспейт.
О, амаду, амаду, амаду!
Сеге жүрүмде кем иженбейт.

1971 j.

*Улаган аймакта кожо эмчи
болуп иштеген Алмадаков
Николай Болчоевичтин 55 жаны
толгоныла уткып, учурлап
турум.*

Атраш, Атраш Алмадак
Эмчи бойы балазак.
Ијијин, ијијин баламды деп,
Сүүп жүрет балдарды эмдеп.

Николай Болчоевич, жакшы ба?
Жаны эмчилик ачылды ба?
Балдарды эмдеген күүнигер ару,
Болчомдорго жүрегеер кару.

Түни-түжи иштегенигер,
Ооруларды жазып билгенигер.
Жакшы сөсти укканыгар,
Үлгеримди угуп кунукканыгар.

Балдарды жазып амадагар,
Туурам берзем амзагар.
Балдар слерле эзендежет,
Бисти жаскан эмчи дежет.

Ак-жарыкка удаган жүригер,
Жаш үйени эмдеп кичеегер.
Бала-баркагардын ырызын көригер,
Айлымды кыйбай кирип жүригер.

Байрам Суркашев

КҮСКИ КЫРЛАР КҮМҮШ ШЫНҮРТТА

Күски кырлар күмүш шынүртта,
Күүнүмде менин кандый карыкчал?
Икилим менин, ыйла, сыкта,
Тындагар, улустар, тындагар.

Айса слерге ончозы түней ле бе?
Андый болзо кедери барыгар.
Мен жаланда жангыскан түней ле,
Жүре берерим, бузулбас жадыныгар.

Керижип, керчежип, коптожып
жадыгар,
Мен слердин ортогордо жажына
кийик.

Бу жадын ба, жүрүм бе санагар,
Арт-учында одеколон ичип.

Айландыра турган ар-бүткен кеен,
Алу андар анда толтыра.
Агып жаткан аржандар да эм,
Анаар барыгар отурбай балырап.

Айдын түндер алдымды жарыткар,
Көксимде менин куйун-куйун.
Кару улустар үлгеримди кычыргар.
Мен слерди жүрүмде сүүп жүргем.

1969 j.

Күн кылбыккан сүмерлер
Кан Алтайда бар эмей.
Көс кылбыгар чечекти
Көөркийиме мен үспей.

Мөнкү-тошту Кадын-Бажын
Ыраактан көрүп мен жүргем.
Арчыбай ла көстин жажын
Кеендикти эзеп сүгүнгем.

Аржан-кутук сууларым
Сын сергидер амтанду.
Күс келгенде тууларым
Күүнимди арутаар кайкалду.

2002 j.

Мызылт эткен чалындар
Чейне баштын жалбрагында.
Жалтырт эткен жалкындар
Жаан кырдын бажында.

Жаш тужымда будымды
Жунган эди чалынак.
Жылангаш баскан бойымды
Чаккан эди чалканак.

Эмди менин жүрегимди
Чалканактар чакканча,
Мызылт эткен чалынак
Чейне башта күйгенче.

Кызылгатту аркада
Кыстын жаагына окчогом,
Жалакай сөстөр айдарымда,
Кызычак меге мойногон.

Јаш жүректин јайнузы
Јажына артты санаамда.
Кыс баланын јаражын!
Карузыгам ол тушта.

Кызылгаттар көнөгимде
Кып ла кызыл бышкалган.
Кызычактын көстөринде
Көрнө оттор чагылган.

2002 j.

Кырутыган агаштар...
Кышкы арал чөрчөктій.
Ап-апагаш агастар...
Өлтүрзем меге кинчектій.

Куулгазынду аралдар
Күн чогына мызылдайт.
Чибичектер ле талдар
Кееркемјизин јажырбайт.

Кышкы арал өргөдий,
Ак кырулар чагылат.
Кайкап оны көргөндій,
Суу шоркырап кожондойт.

2002 j.

Бийик санаага јединбей,
Бичинбезем јаман јүредим.
Көстөрим менин көнжибей,
Кубал кунугын сезедим.

Арчын јыды јытанган
Алтайга карузып турадым.
Көк ынаарга көмүлген
Тайгаларга көрөдим.

Јылдыстар чоґын кереестеп,
Јылдарым каран элестейт.
Кеендик јонго керек деп,
Јүрегим јымырап типилдейт.

2002 j.

Јүрүм ле өлүм удурлажып,
Мөнкүликке тартыжып келген.
Јүрүмнин јолында ис кезип,
Өлүм тозып кекенген.

Јүрүм кеберин күннен алган,
Өлүм кеберин түннен алган.
Јүрүм каткырып сүгүнген,
Өлтүрерим деп өлүм шүүген.

Ак-жарыкка үзүлбес жүрүмди
Эне жер ле күн жайаган.
Камыкты шоктогон өлүмди, күрүмди,
Эрлик бий үредип таскаган.

2002 j.

Кеберкек жаражын өнүп барат.
Жаш тужыбыс там ла ырайт.
Алын жолыбыс астап ла жат.
Ашкан ажуларыс көптөп лө жат.

Эрке эжим мени килейт.
Амыр отураарын көөркийим билбейт.
Тан эртеннен энир киргенче
Элбендеп айлында иштегенче.

Түүнет, көктөнөт, жалакай, ус,
Мактайт оны таныш улус.
Ижинде кичеенип ады чыккан,
Албаты оны жакшы айткан.

Оору-жоболго бастырба көөркийим,
Кийинзен жарайт кандый ла кийим.
Эжер куулардый эшсинип жүрели,
Оорызан сыстайт менин жүрегим.

Оору-жобол кижини талдабайт,
Эжим кезикте санааркайт.
Мен үлгерчи үлгер бичийин,
Сени жүрүмде килейин, кичеейин.

Жүрүмди жажына коштой өткөнис,
Ырысты, түбекти үлежип жүргенис,
Ол жерге барзабыс кожо болорыс,
Эзен жүрзебис коштой конорыс.

2002 j.

Бала-баркабыс эзен жүргей,
Жүрзин жүрүмде түбек билбей.
Айыл-журтында амыр ла жаткай,
Албатыда жакшы ады арткай.

Аржана, Азан атташ балдарыс,
Көстөринде ойнойт омок ырыс.
Балдарымнын балдары бешке жетти,
Улдак, жаанак, тайдак дешти.

Балдарлу кижиге кандый жакшы,
Жер-телекей олорго тапчы.
Кееркемжилү кебери бистин

ырызыыс,

Ойноп ыйлашса кереес сызыбыс.

2002 j.

Канча күнге жааш жаап,
Көк тенери аясты.
Күннин чогы жаркындап,
Алтайды эзин аластады.

Каан күндер болор деп,
Калык айрууш тудунды.
Покосто ло конор деп,
Журттар эрте ойгонды.

Чечектер чалынга јунунып,
Јаражай болуп көрүнди.
Јиилекти балдар суузынып,
Көнөккө терип көөрөди.

2002 j.

Кудай сүтти үрүстеп,
Ак јаланга төгүптир.
Ап-апагаш чечектер
Анан улам өзүптир.

Јолдо јодро јытанып,
Чечектезе јаражын.
Јер-телекей јаранып,
Јажарза кейдин татузын.

Јас келгенин көргөмдө,
Јажына өлбөс күүним бар.
Амырап базып јүргемде,
Ак яблоня јайканар.

Чорос-Гуркинге кереес тургузып,
Оморкоп оны байлаарыс.
Айландыра оны чечектер
отургызып,
Ойгор јурукчы деп айдарыс.

Алтай јоннын адын көдүрген
Јурукчыны бастыра ороон билер.
Кан Алтайдын кебери көрүнген
Агару јурукты албаты кичеер.

Сүт сүмердин сүлтүрин көрүп,
Алтайдын жаражын албаты кайкаар.
Көк тенери үстинде көгөрүп,
Мөнкүлик мөштөр шуулап кайлаар.

2002 j.

Алтан айры бай терек
Көзнөгимнин алдында.
Көрзөм оны токынайт жүрек,
Бичинип отурум айлымда.

Бийиги онын одус кулаш,
Желмер бажы тенериге жедет.
Бай терекке канча жаш?
Онызы жаңыс ла өй билет.

Алтан айры бай терек
Айлымнын жанында шуулайт.
Жыгарга оны бербес керек,
Көлөткөзине улус жуулат.

2002 j.

Горно-Алтайск деп калага
Көчүп келгелим удады.
Канча жылга Улаганда
Албатыла нак журтадым.

Улаган деп алтайдын
Тайгалары көк ынаар.
Городто жадып үрендим,
Удабай барарым мен анаар.

Кармаксапты тудунып,
Балыктазам бойымда.
Мылтыгымды жүктенип,
Амыранарым тайгада.

Санаам менин канатту,
Алкы бойым калапту.
Ўлгерлерди чүмдегем,
Jүрегимди эмдегем.

Айткан сөзим јараар ба?
Албаты алкыжын айдар ба?
Уйку јок өткөн тундерим...
Баш көдүрбеген күндерим...

Поэзия деп кереести
Эдим јымырап эм сести.
Астан-мастан табадым,
Јонго айдып јарлайдым.

2001 j.

Келиндерди кетежип,
Jүрер ойим өт калды.
Јаш кыстарла сертежип,
Ойноор ойим ырады.

Дарима ла Салима
Санааркабаган салымга.
Союзты мен эбиргем,
Келиндерди көп сүүгем.

Билгиримди бийиктеткем,
Ресторанда бијелегем.
Ойын-жыргал болгон ло,
Јүрекке сүүш толгон ло.

2001 j.

Келинге үлгер учурлап,
Тобракка көмгөм мен чындап.
Эжим оны кычырган,
Өртө, јоголт деп ачынган.

Ол тушта сагыш кирбеген,
Омок жүрүм мен жүргем.
Эзирикте чалчынып,
Јүргем эжиме јалынып.

Улаган јоннын карамы —
Јаш бойымда каланы.
Јаандардан јалтанбай,
Көзине чынды айт албай.

2001 j.

Есениндий хулиган...
Эзирип беске сындыргам.
Шили эжикти оотком,
Кортыгымды јоголтком.

Эрүүлткишке де киргем,
Эзирикте јүүлгем.
Прокурорго шылаткам,
Канча катап штрафтаткам.

Коручылым бар эмей,
Түбекти кыйып мен жүрбей.
Аракынын бажына чык болбой,
Айткам улусты болгообой.

2001 j.

Ўлгерлер торт ло төгүлет,
Эптү сөстөр эжилет.
Бүгүн мен торт ойгор...
Кереес сөсти айт койор.

Jaан макка келерим,
Jaан-jaшты килеерим.
Сөслө жонды жөмөорим,
Jоролу сөсти көмөорим.

Сөстин учурын билерим,
Поэзияла эмдеерим.
Кеендикке келерим,
Ўлгер чүмдеп келеерим.

2001 j.

Республика бол калдыс.
Эртен бистин байрамыс.
Кебеделис, гимн бар,
Мааныларыс жайылар.

Капшай өтти он жылдык.
Башчыбыста бар кылык,
Бойыма ла деп айдар,
Качан жүрүм жаранар?

Таргалардын* жамы жаан,
Иштеп жүрзе жалы жаан.
Сөсти айдып билгилеер,
Тойгызып ла жүргүлеер.

2001 j.

Акам чыдаткан төрт уулды...
Жүрүм чек ле кубулды.
Комерсанттар көптөди,
Жүректи жүрүм өйкөди.

Узун уулдар нак жүрет,
Айлыма кир келет.
Ончозы бала-баркалу,
Жадындары аргалу.

Аракыны, калак, ичпегер,
Жүрүмде женип жүригер,
Жонго тузалу болыгар,
Ачылар слердин жолыгар.

2001 j.

Онкудай деп аймак бар,
Бичиичилериле мактанар.
Төрөл журтыма жанадым,
Төрөгөндөриме туштайдым.

*Таргалар — чиновниктер

Адымды менин көдүрген,
Керес журтым Күпчеген.
Үлегем суузы көпшиген,
Жаткан жоны көптөгөн.

Санаам менин жаскыда
Кызыл-марал кырларда.
Чейнелү тайга Болтоной
Жаражын кайкадым, ой-ой-ой.

2001 j.

Тайгада кандык мен каскам,
Жаш тужымды эске алгам,
Казанда сүтке кайнаткам,
Амтамына тилим ажыргам.

Өркөлөгөн жалаңдар,
Өлөн чапкан кобылар.
Жал мөнкүлү тайгалар,
Жортсон улус жолыгар.

Күпчегеннин улузы...
Эм жоголды турлузы.
Айылдарына кийдирген,
Аражан уруп күндүлеген.

2001 j.

Жалаабый, Жалаа, Жалаачы,
Жаан эжези Уйачы.
Адазы омордын Баабый,
Адын адабай байлап ий.

Энези жүс жаш жажаган.
Жалаа фашистле жуулашкан,
Жанып келеле ыйлаган...
Тууы бичип сыйлагам.

Жашта кабайымды жайкаган
Жалаачы жүрүмнен ыраган.
Журтына жаан түбек түшкен,
Жүрүмин эрлик бий үскен.

2001 ж.

Тапту жаашка өт алдым,
Күкүрттин үнин угалдым.
Жай келерде жакшызын!
Күннин чогынын жылузын!

Өлөн өзөр ой келди,
Күнчечек кобыда чечектеди.
Ак мал одордо семирген,
Бозулу уйлар сүтөнгөн.

Аш-курсакка жединдис,
Сүтти, чегенди ичедис.
Толгогон каймак амтанду,
Малду кижиге макалу.

2001 ж.

Jaаштар jaап jут келди,
Cүгүндирди эм элди.
Jаландарда мал отойт,
Күдүчи кижиге кожондойт.

Өлөн койып өрө өзөр,
Мал тойынып семирер.
Онойып jaан изүү ай келер,
Ончо улус өлөндөөр.

Каан күнде өлөн жуур,
Айрууштап оны бугулдаар.
Jенил эмес ол иш уур,
Janыс күн иштеп жыл чыгар.

2001 j

Jүрегимде токынал,
Шымыранып бичин ал.
Ўлгерликте ырыс бар дегем,
Он эки жолдык чүмдегем.

Чеховко өткөнүп жүредим,
Ол кыска куучындар бичиген.
Мен кыска үлгер чүмдейдим,
Ал-санаама жедингем.

Сахалинге ол жеткен,
Албатызын тоолоп кичееген.
Улаганда мен жаткам,
Jонын жазып эмдегем...

2001 j.

Чехов јаан оору,
Ялтада кыштап — жайлаган.
Бичиичи болгон ол улу,
Книпперди сүүп жайнаган.

Сүүшти ол баалаган,
Пьесалар бичип мар алган.
Албатыда онын ады жаан,
Көпти көргөн сананган.

Максим Горький, Лев Толстой
Чеховты тооп сүүген.
Улу улустар ондый болбой,
Бой бойлорын кичееген.

2001 j.

Чехов оорып эрте барган,
Онын адыла МХАТ-ты адаган.
Гран арјанда эмденген,
Ондо тыны үзүлген.

Улу кижинин мөнкүзин
Товарнякла экелген.
Россиянын ойгор бичиичизин
Өлөрдө дө кичеибеген.

Герцен эмес ол өскө,
Тартышкан түней ле сөслө.
Унтер Пришибеев бар эмей,
Өчин алып ол жүрбей.

2001 j.

Адышту ла Јунмалу деп,
Аржанга улус атанат.
Лойдык бажы ла Тузактуда
Алтайын алкап суранат.

Кадриннин де аржанына
Јай келгенде баргылайт.
Аржан суунан алкыжын
Сурап эмденип жүргүлейт.

Лойдыктын ээзи јоон јылан
Түбек сессе көрүнер.
Улус коркыйт оноң каран.
Јалтанбай кем өлтүрер?

2001 j.

Каладагы аржан сууны
Бастыра јоны суузынган.
Туукайа деп туунан
Аржан чыгып адылган.

Јылкайак деп байрамды
Албаты анда байрамдайт.
Чага байрам база бар,
Јуулар бастыра алтайлар.

Кайда барды Эл-Ойын
Ондо үлгер кычырайын.
Јоннын көбизи кара агаш,
Байрамды көрди Кош-Агаш.

2001 j.

Жайгы күкүрт күрс этти,
Жалкын оды жалт этти.
Тенериде күкүрт күзүрейт...
Жааш жаазын ла дешкилейт.

Ургун жаашту жажыл жай
Капшай өтпөй удагай.
Улус өлөннин эт алгай,
Кичеенип жуузын жыдытпай.

Жажыл торко өлөннин
Кышкыда жыдынын жаражын.
Жас келгежин бозулар жип,
Текшилежип жарышсын.

Кышкыда Улаганда корон соок,
Айландыра жаан тайгалар,
Иштенкей болзон малын ток,
Кандый таныш талалар.

Кургак одынга јединзен,
Кыш ол кыш па дезен.
Жаш одында жылу ас,
Тон жабынып туранла бас.

Туранды јакшы жылулабазан,
Амыр отурып кыштабазын,
Печке кыбынды жылытпас,
Иштенкей ырызын ычкынбас.

2001 j.

Албаты-јонды тойгыстын,
Јокту бойымды байгыстын,
О, Кан Алтайым,
Јашты жажап алкайын!

Мал -ажым да тойынат,
Ан-кужын да азыранат.
О, Кан Алтайым,
Јажына менин кабайым!

Арка-меезин де катту,
Амзап јизем амтанду.
О, Кан Алтайым,
Сени керип мактайын.

2001 j.

Төлүге түшти орооныс,
Кол-будысты ороттыс.
Канча миллиард долларлар...
Төлүнен канайып айрылар.

Биске төлүлү ороондор
Ончолоры јоктулар.
Незиле төлөөр олорлор,
Өдүшке алып ла тургулар.

Бисте нефть, газ та бар,
Алтын, алмаз табылар.
Түней ле төлөп болбойдыс,
Качан байыыр орооныс?

2001 j.

Эжимде менин мен бар,
Чике ле кабактар ортозында.
Көргөн улус айдыжар...
Кижиде кайкаар не бар мында.

Индияга барган болзо,
Оны жрица эдер эди.
Јүрүмнен де јоголзо,
Кудайга бодоп бажыраар эди.

Јакшы иштеп съездке барган,
Јурукта онын менин кырган.
Фотограф јурукты јектеген,
Ондый мен барына бүтпеген.

2001 j.

Республика болголы он јыл өтти,
Јаан байрам јонды көөрөттү.
Кажы ла аймактан айылчылар
келди,
Курсакту, эттү, койлу јетти.

Башчыларыс уткуул сөс айтты,
Түлкү бөрүкти кийгилеп алды.
Айылчылар ойын-бије көргүсти,
Гимннин күүзи јенилтти көгүсти.

Кожончыларыс кожондошты,
Көстөрис јашталып мелтирешти.

Европаны эбирген Байрышев
кайлады,
Жоныбыстын адын көдүрип байлады.

2001 j.

Стадиондо жаан табыш,
Төс тергееде маанылар жалбыш.
Кайдаар ла барзан, музыка угулар,
Эл-жүректи эмдеп томылар.

Албаты жүзи кызыл өрт.
Жүрүмди женил, ырысту өт.
Аргымактар тыныжы куу туман,
Аттардын жаражы сүрекей турган.

Албатыбыс өрө өссө лө кайдар,
Көптөзө кайдат жаш балдар.
Лииттер бойынын тынына једет,
Туйук санаа өлүмге ийдет.

2001 j.

Ороондо јаны жүрүм төзөлдү,
Лениннин магы өндү, өлди.
Сөөгимди энемнин јанына јуузын
деп,
Газеттер бичиген јаныдан шиндеп.

Американы јенип озолоор деген
Санааны албаты ичинде шүүген,
Хрущев капитализмди јоголторго
иженген,
Коммунизмге једерис деп айдып
түженген.

Албаты-јоннын јүрүми кунурайт,
Јаңыс ла байлар сүгүнип кунукпайт.
Кандый башка јүрүм келди,
Наркотик деп коронын кожо экелди.

2001 j.

База бир үлгерди чүмдеген болзом,
Ундылып калар ба адым јоголзом?
Јүрүмдик үлгерди айдып койорым,
Үлгерлер бичип качан «тойорым».

Эрдим шымыранат күнүн ле,
Кезикте чүмдейдим түнле.
Уйуктап болбой шыралайдым,
Санаалар сананып ырайдым.

Алтан да јашты ашкан болзом,
Јүрегиме үлгерлик јимиреп толгон.
Јүрүмди су-кадык өтсөм кайдар,
Јажына ла јобогон, канайдар.

2001 j.

Албаты жүрегин тибирдим,
Акыр неге тидиндим?
Једимдерге јеттим бе?
Өлөримди сестим бе?

Поэт болорго јенил эмес,
Салымдык санаа жүректе элес.
Кезикте сагыжын јалт эдер,
Ўлгерлер бойы ийдилер.

Јүрүмде шыраны көрөр керек,
Јажыттарды сезер жүрек.
Кезикте ойгор до болорын,
Кеендикти кереестеп каларын.

2001 j.

БАЖАЛЫКТАР

Ўлгерлерим шыныражат	3
Каным менин кан эмес	3
Илби	4
Бойым	5
Ак-жарыкла танышканым	7
Сүмерлер бажында кызыл мечин	8
Күн тургак	9
Айылдаш балдарга	10
Күүн	11
Бийик жылдыстар	11
О, жер, кичинегеш чанкыр планетам	13
Кан сүмер	14
Жуунунг ойлөри	15
Кеен чакылар ла эмдиги эрлер керегинде	16
Жүрегинде күндү врачтар	17
Сен кем, жиит экем?	18
Жанадым түрген	20
Кадын сууга келерим	21
Каркыралар	22
Адабыс	23
Боро үкү керегинде	24
Балабан, балабан, боос келескен	25
Аргымак ла алтай уул	26
Мөштөр бүрин өткүре	26
Бийик кырлар бажында	27
Теленит	27
Учурлар	28
Лылан	29
Кылга	29
Кара түн	30
Түш	30
Алтай поэзия өрө өзөт	30
Тулундар ойногон коо сынында	31
Учурлу жылдыс	31

Сальерилер тайылзын	32
Мөнүн коргылу кайыш колондор	33
Алтайымнын ээзи	33
Ырыс	34
Зояга	34
Эзенимди ийедим	35
Г. И. Гуркин	36
Улустар меге жалакай	37
Поэттер кем?	38
Поэттер	39
Ўлегем	40
Ээн кырлар ыраакта	41
Јүрегиме сыс келди	41
Кызыл канымла	42
Кылгалаган кырадый	43
Серенада	44
Күпчекенде	45
Карындажым	46
Ўлгерлерди чүмдейдим	47
Ыраак, ыраак тала	48
Тартпайдым, ичпейдим	49
Јылдыстар сабакталган Алтайда	50
Бийик тууларда мөнкүлөрдий	51
Бийик кунукчыл	52
Јаш жүректин жанары	54
Кадын бажы	55
Көрүксеп турум	56
Күүктер эдишкен күнөрүк Алтайда	
Толун ай	58
Тенистер, сүмерлер ары жанынан	58
Поэзия керегинде	59
Кайдан сен	60
Поэзия — от	61
Јүрегинде поэзия	61
Көзнөгинди бөктөбө	61
Тындый күннин чокторын	62

Энир кирзе, көөркийим	62
Күүни ару, көөркийим	63
Эзен болзын, көөркий	64
Чанкыр тымык энирде	65
Көөркийим	65
Сен кайда, сен кайда?	66
Эзен најылар	67
Энем жангыскан	68
Эненин комыдалы	69
Сессия	71
Энирде агаш аразында	71
Санааркаган энирдий	72
Меем менин чап-чанкыр	73
Эртен ойто ло күн чыгар	74
Чанкыр жердин	75
Жаландарла јас келет	75
Эзеним сеге эш болзын	76
Эркелетпей канайтым	76
Јыртык штаныма	77
Чыкту чанкыр көстөрин тумантып	78
Сыным сериген	78
Кадын ичинде	79
Јайаган	79
Эртен тура	79
Энир	80
Түн	80
Күс	81
Качан да мен јиит болгом	81
Сары бүр	82
Көксимдеги санаалар	83
Балерина кижинин	84
Ару тандар адып јадар	84
Тенериле ай барат	85
Кайкамчылу кан Алтай	85
Јииттерге	87
Адыма	90

Жүрүм ле жүрек	91
Көп жүрүм кеен	92
Көп жылдар өдүп барды	93
Ыраак кырларда ырызымды бедреп	94
Айдын түннин канады	95
Кату жүрүмге карагам, карагам	96
Эржинемди ычкындым	97
Мен кижги	98
Жарлу көчүрөөчилер үлгеримди көчүрбеген	99
Меге кунукчыл, кунукчыл бүгүн	100
Чындык жок эмес, чындык бар	101
Мен жаныскан текпиште отурым	102
Жабыс улустар болор	103
Баштапкы ченелте	104
Бийик болот төгөштин бажына	105
Кайда да жажытту планета бар	107
Качан өлүм менин тамагыма	108
Ортолык	109
Ахалтегин укту айгырлар киштежет	110
Туулар менин кабайым	111
Жер меге качан да таныш	113
О, амаду, амаду	114
Атраш, Атраш Алмадак	115
Күски кырлар күмүш шыңырта	116
Күн кылбыккан сүмерлер	117
Мызылт эткен чалындар	118
Кырутыган агаштар	119
Бийик санаага жединбей	120
Кеберкек жаражын өнүп барат	121
Бала-баркабыс эзен жүргей	122
Кудай сүтти үрүстеп	123
Чорос-Гуркинге кереес тургузып	124
Горно-Алтайск деп калага	125
Келиндерди кетежип	126
Келинге үлгер учурлап	127

Есениндий хулиган	127
Ўлгерлер торт ло төгүлет	128
Республика бол калдыс	128
Акам чыдаткан төрт уулды	129
Онкудай деп аймак бар	130
Тайгада кандык мен каскам	130
Жалаабый, Жалаа, Жалаачы	131
Тапту жаашка өт алдым	131
Жаштар жаап јут келди	132
Чехов јаан оору	133
Чехов оорып эрте барган	135
Жайгы күкүрт күрс этти	136
Кышкыда Улаганда корон соок	136
Албаты-јонды тойгыстын	137
Төлүге түшти орооныс	137
Эжимде менин мен бар	138
Стадиондо јаан табыш	139
Ороондо јаны жүрүм төзөлдү	140
Албаты жүрегин тибирдим	141

Суркашев Байрам Күндүлеевич

ИЛБИ

Стихи

Редактор Р. А. Лыкова

Худ. редактор Е. И. Ортоңулова

Тех. редактор А. К. Торбокова

Корректор Э. И. Шинжин

Оператор компьютерной верстки

Е. М. Бабаева

Сдано в набор 20.12.2004 г. Подписано в печать
14.02.2005. Формат 70x90 $\frac{1}{32}$. Печать офсетная.
Бумага офсетная №1.

Гарнитура Таймс. Усл. п. л. 5,26. Уч.-изд. л. 4,8
Тираж 500 экз. Заказ 2887.

ГУ книжное издательство «Юч-Сюмер — Белуха»
Республики Алтай, 649000 г. Горно-Алтайск,
ул. Чорос-Гуркина, 38.

Отпечатано ГУП «Горно-Алтайская типография»
649000 г. Горно-Алтайск, пр. Коммунистический, 35.

40-00